

Inicijativa urban i financiranje urbanih područja europskim strukturnim i investicijskim fondovima

Čalić, Mateo

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:938969>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

Mateo Čalić

**INICIJATIVA URBAN I FINANCIRANJE URBANIH
PODRUČJA EUROPSKIM STRUKTURNIM I
INVESTICIJSKIM FONDOVIMA**

Diplomski rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

**INICIJATIVA URBAN I FINANCIRANJE URBANIH
PODRUČJA EUROPSKIM STRUKTURNIM I
INVESTICIJSKIM FONDOVIMA**

Diplomski rad

Ime i prezime studenta: Mateo Čalić

JMBAG: 0303021039, redovan student

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Programi i fondovi EU

Znanstveno područje: društvene znanosti

Znanstveno polje: ekonomija

Znanstvena grana: opća ekonomija, međunarodna ekonomija

Mentorica: Prof. Dr. Sc. Ines Kersan-Škabić

Pula, prosinac 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani MATEO ČALIĆ, kandidat za magistra ekonomije/poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 19.12., 2018. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ MATEO ČALIĆ _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom
INICIJATIVA URBAN I FINANCIRANJE URBANIH PODRUČJA EUROPSKIM STRUKTURNIM I
INVESTICIJSKIM FONDOVIMA _____ koristi na način

da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 19.12.2018. (datum)

Potpis

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Inicijativa Urban	2
2.1. Povijest Inicijative Urban.....	5
2.1.1. Inicijativa Urban u programskom razdoblju 1994. – 1999. godine.....	5
2.1.2. Inicijativa Urban u programskom razdoblju 2000. – 2006. godine.....	8
2.1.3. Inicijativa Urban u programskom razdoblju 2007.-2013. godine.....	10
2.2. Inicijativa Urban u programskom razdoblju 2014. – 2020. godine	13
2.3. Europski kontekst Inicijative Urban	15
2.4. Potreba za Urbanom agendom EU	15
2.5. Uspostava Urbane agende EU	17
2.6. Pozivi za projekte prema odabranim temama.....	20
2.6.1. Prvi poziv na podnošenje projektnih prijedloga za Inicijativu Urban	22
2.6.2. Odobreni projekti Inicijative Urban iz prvog poziva.....	26
2.6.3. Primjer odabranog projekta iz prvog poziva Inicijative Urban.....	27
2.6.4. Drugi poziv na podnošenje projektnih prijedloga za Inicijativu Urban ...	30
2.6.5. Odobreni projekti Inicijative Urban iz drugog poziva	32
2.6.6. Primjer odabranog projekta iz drugog poziva Inicijative Urba	33
2.6.7. Treći poziv na podnošenje projektnih prijedloga za Inicijativu Urban	36
2.6.8. Odobreni projekti Inicijative Urban iz trećeg poziva.....	41
2.6.9. Primjer odabranog projekta iz trećeg poziva Inicijative Urban.....	42
2.6.10. Četvrti poziv na podnošenje projektnih prijedloga za Inicijativu Urban..	43
2.7. Analiza korištenja sredstava država članica EU iz Inicijative Urban	47
2.8. Analiza iskoristivosti projekata po državama članicama	48
3. URBACT	56
3.1. Ciljevi URBACT III programa	57
3.2. Hrvatska i URBACT III program.....	59
3.3. Rezultati i odobrena sredstva iz EFRR-a hrvatskim gradovima	62
3.4. Analiza EU plaćanja za URBACT III program.....	63
4. Novi instrumenti održivog urbanog razvoja u EU	65
4.1. Integrirana teritorijalna ulaganja	67
4.2. Odabir urbanih područja u RH za provedbu ITU mehanizma	68
4.3. Sporazumi sa Urbanim područjima.....	70
4.4. ITU mehanizam Pula	72

5. Zaključak.....	77
Literatura	78
Popis tablica, grafikona i slika	82
Popis tablica.....	82
Popis grafikona	83
Popis slika.....	83
Sažetak	84
Summary	85

1. Uvod

Europski strukturni i investicijski fondovi jesu ona sredstva koja stoje na raspolaganju svim državama članicama Europske unije za provođenje projekata za rast i razvoj cjelokupne regije u sklopu javnih politika. Državama članicama je u programskom razdoblju 2014. – 2020. godine na raspolaganju ukupno više od 460 milijardi eura. Republici Hrvatskoj je u istom razdoblju na raspolaganju 10,7 milijardi eura.

Održivi urbani razvoj predmet je analize unutar ovog diplomskog rada, a tiče se strategije Europa 2020. koju je izradila Europska komisija. Naglašava se da je programsko razdoblje u tijeku provedbe, pa se analiza ne može smatrati cjelovitom prije završetka istog kada će se znati konkretni rezultati.

Cilj diplomskog rada biti će analiziranje tri odabrana programa koja se tiču teme održivog urbanog razvoja iz Urbane agende Europske unije koja je još uvijek u fazi izgradnje. Osim navedenog, kroz primjere i analizu biti će prikazani rezultati korištenja Europskih strukturnih i investicijskih fondova svih država članica, sa naglaskom na Republiku Hrvatsku.

Drugo poglavlje definira i analizira rezultate dosadašnjih korištenja bespovratnih sredstava iz programa Inicijative Urban koja se odnosi na održivi urbani razvoj.

Treće poglavlje definira Program URBACT III koji također predstavlja mehanizam za urbani razvoj na području EU u kojem će se analizirati rezultati korištenja bespovratnih sredstava u državama članicama.

Četvrto poglavlje definira i analizira najnoviji mehanizam u sklopu programskog razdoblja 2014. - 2020. godine, a to jesu Integrirana teritorijalna ulaganja.

Peto poglavlje ovog diplomskog rada odnosi se na zaključak koji je izveden prilikom pisanja rada i istraživanja za potrebe njegova nastanka, a kojim se dobiva jasnija slika o cjelokupnoj temi.

U ovom diplomskom radu korištene su metode analize i sinteze podataka korištene iz znanstvene literature, Internet stranica, kao i metode komparacije različitih podataka te statističke metode. Ostali podaci korišteni u ovom diplomskom radu navedeni su u popisu literature na kraju rada.

2. Inicijativa Urban

U ovom dijelu diplomskog rada obraditi će se pojam financijske perspektive kako bi se čitateljima objasnilo o čemu se zapravo radi i koja su sredstva na raspolaganju državama članicama, a zatim će se krenuti na Inicijativu Urban, njezinu organizaciju i menadžment, a finalno u ovom poglavlju biti će prikazani neki od primjera provedbe Inicijative unutar područja Europske Unije (u daljnjem tekstu EU).

U prvom redu potrebno je definirati financijsku perspektivu. To je razdoblje od sedam godina za koje EU donosi svoje ključne javne politike i odobrava proračunska sredstva za postizanje svojih ciljeva.¹ Trenutno se nalazimo u financijskoj perspektivi 2014. – 2020., a prije je prethodila financijska perspektiva 2007. – 2013. U novoj financijskoj perspektivi sredstva su alocirana na sljedeći način:

- 33% odnosi se na sredstva za Kohezijsku politiku (336 milijardi eura),
- 4% odnosi se na Sredstvo za povezivanje Europe (40 milijardi eura),
- 63% odnosi se na sredstva za poljoprivredu, istraživanje i vanjsku pomoć (649 milijardi eura).²

Europski strukturni i investicijski fondovi (u daljnjem tekstu ESI fondovi) bit će temelj ovog diplomskog rada. To su instrumenti EU-a kojima se mogu koristiti samo države članice i oni su na raspolaganju svakoj od država članica kako bi dosegnule razinu socioekonomskog i gospodarskog razvoja onih najrazvijenijih država članica EU-a.³

UIA (Urban Innovative Actions; u daljnjem tekstu Inicijativa Urban) predstavlja akcije Europske Unije koje promiču pilot projekte na područjima održivog urbanog razvoja. Pokrenuta je od strane Europske komisije sa ciljem utvrđivanja i testiranja novih rješenja u sklopu održivog urbanog razvoja. Razlozi za pokretanje takve inicijative leže u činjenici kako približno 360 milijuna stanovnika Unije (što je 72% ukupne populacije Unije) živi u gradovima ili prigradskim naseljima.⁴ Člankom 8 iz Uredbe o Europskom fondu za regionalni razvoj (EFRR)⁵ jasno je utvrđeno kako EFRR može podržati inovativne akcije u području održivog urbanog razvoja i svih izazova sa

¹ Vela A., *Menadžment ESI fondova*, Školska knjiga, Zagreb, 2015. str. 11

² loc.cit.

³ Ibidem, str. 14

⁴ Eurostat, dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/degree-of-urbanisation/background> (pristupljeno 01.11.2018.)

⁵ Europska komisija, *Uredba 1301/2013 Europskog parlamenta i Vijeća*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-HR/TXT/?uri=CELEX:32013R1301&from=EN> (pristupljeno 01.11.2018.)

kojima se urbana područja Unije danas susreću. Sa jedne strane izazovi su višestruki, ali i međusobno povezani a tiču se: zapošljavanja, migracija, demografije, zagađenja vode i tla i drugih. Sa druge strane, urbana su područja pokretači novih ideja i rješenja stoga je prilagodba i pokretanje novih projekata od strane lokalnih vlasti takvih područja od temeljnog značaja za kontinuirani urbani razvoj koji je drugačiji od tradicionalnih politika i usluga.

Strategija Europske komisije za pametan, održiv i uključiv rast "Europa 2020" jedan je od temeljnih strateških dokumenata na kojima počiva Inicijativa Urban, ali i sve ostale analizirane u ovom diplomskom radu – URBACT III i ITU mehanizam.

Strategija Europa 2020. predlaže tri prioriteta:

- Pametan rast: razvijanjem ekonomije temeljene na znanju i inovaciji,
- Održiv rast: promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija,
- Uključiv rast: promicanje ekonomije sa visokom stopom zaposlenosti sa društvenom i teritorijalnom povezanošću.⁶

Mjerljivi ciljevi koji se žele postići do 2020. godine u sklopu strategije Europa 2020. jesu:

1. 75% populacije u dobi 20 – 64 godina trebalo bi biti zaposleno,
2. 3% BDP-a treba ulagati u istraživanje i razvoj,
3. Klimatsko-energetski ciljevi "20/20/20",
4. Postotak ranog napuštanja školovanja ispod 10%, a minimalno 40% mladih sa završenim tercijarnim obrazovanjem,
5. 20 milijuna ljudi manje u opasnosti od siromaštva.⁷

⁶ Vela A., *Menadžment ESI fondova*, Školska knjiga, Zagreb, 2015., str. 18

⁷ loc.cit.

U Inicijativu Urban ukupno je uloženo približno 372 milijuna eura iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR). Projekti se odabiru na temelju godišnjih poziva na podnošenje prijedloga u razdoblju od 2015. do 2020. godine o jednoj ili više tema koju predlaže Komisija.⁸ Ukupno Inicijativa Urban sufinancira 80% aktivnosti projekta, a najviše može osigurati do 5 milijuna eura iz sredstava EFRR-a za provedbu inovativnog rješenja koji se odnosi na održivom urbanom razvoju.

Inicijativa Urban financira projekte koji moraju biti u okvirima određenih ključnih odrednica na kojima se bazira održivi urbani razvoj, pa se tako u obzir za financiranje uzimaju projekti koji su:

1. Inovativni: rješenje mora imati odrednicu kreativnosti i inovativnosti što bi značilo da predloženi projekt mora biti nov u smislu da još nigdje u području Unije nije implementiran takav projekt.
2. Sudjelujući: podrazumijeva uključivanje ključnih dionika koji će donijeti stručnost i znanje projektu od faze projektiranja pa i tijekom realiziranja projekta.
3. Kvalitetni: definiranje realnih ambicija kroz koherentne aktivnosti i učinkovito upravljanje. Projektni plan koji je logički povezan sa proporcionalnim proračunom i učinkoviti sustavi upravljanja.
4. Mjerljivi: određivanje jasnih rezultata koji se mogu mjeriti i kvantificirati. U ovom segmentu daje se naglasak na opisne situacije kojima se mjeri uspješnost projekta u smislu promjena u urbanom području gdje je isti implementiran.
5. Prijenosni: potrebno je adresirati urbani izazov koji može biti relevantan za druge urbane vlasti u Uniji, izvući pouke i dijeliti ga sa širom publikom kreatora politike i praktičara.⁹

⁸ Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/about-us/what-urban-innovative-actions> (pristupljeno 03.11.2018.)

⁹ Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/about-us/what-urban-innovative-actions> (pristupljeno 03.11.2018.)

2.1. Povijest Inicijative Urban

Prije prezentacije Inicijative Urban u programskom razdoblju 2014.-2020. godine potrebno je predstaviti prethodne oblike Inicijative koje su poslužile kao načini primjene znanja i iskustva za buduće projekte. Istodobno je potrebno naglasiti kako je izričito osjetljivo uspoređivati Inicijativu Urban kroz programska razdoblja EU-a u povijesti budući da je od začetka Inicijative pa sve do današnjeg programskog razdoblja zabilježeno pridruživanje novih država članica čime se automatski stvara neravnopravna mogućnost iskorištavanja projekata Inicijative.

2.1.1. Inicijativa Urban u programskom razdoblju 1994. – 1999. godine

Inicijativa Urban pojavila se 1994. godine pod nazivom "Inicijativa Urban I" prema Odluci Europske komisije¹⁰ kao odgovor na izazove sa kojima su se europski gradovi suočavali. Neki od najznačajnijih izazova bili su:

- Visoka nezaposlenost u gradovima i prigradskim područjima,
- Socijalna isključivost određenih društvenih skupina u gradovima i prigradskim područjima (osobito migranti i pripadnici nacionalnih manjina),
- Fizička zapuštenost gradskih četvrti i zagađenje okoliša.¹¹

Unutar navedene "Inicijative Urban I" provedeni su programi u ukupno 118 urbanih područja i 5 Urban Pilot Projekata (UPP-a), a ukupna EU alokacija iznosila je 900 milijuna eura, od čega je 83% financirano iz EFRR-a, a 17% iz Europskog socijalnog fonda (u daljnjem tekstu ESF). U ovoj fazi Inicijative Urban ukupni izdaci EU iznosili su 721,4 milijuna eura.¹²

Samo 5 od 15 država članica je imalo nacionalnu urbanu politiku (Danska, Francuska, Irska, Nizozemska i UK) u vrijeme kada je "Inicijativa Urban I" započela sa implementacijom projekata. Njemačka je imala urbanu politiku na regionalnoj razini, a ostalih 9 država članica nije imalo svoju nacionalnu urbanu politiku.

¹⁰ Europska komisija, *Odluka 94/C 180/02*, 15. lipnja 1994., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1994:180:FULL&from=EN> (pristupljeno 09.12.2018.)

¹¹ Europska komisija, *Ex-post evaluation Urban Community Initiative (1994-1999)*, kolovoz 2003., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/ec/1989-1999/#1 (pristupljeno 09.12.2018.)

¹² loc.cit.

Europska komisija navela je neke od ključnih ciljeva prihvatljivosti koji su se uzimali u obzir u sklopu ove Inicijative i koji će se uzimati u obzir kao prioriteta, a to su:

1. Veličina populacije (gradovi sa više od 100.000 stanovnika),
2. Definicija ciljnog područja (zemljopisno prepoznatljiva),
3. Socio-ekonomske karakteristike područja (visoka nezaposlenost, loši uvjeti stanovanja, nedostatak društvenih sadržaja).¹³

Navedenih 118 urbanih područja primjene Inicijative Urban obuhvatilo je 3 milijuna stanovnika što je relativno mali broj stanovnika u odnosu na buduće Inicijative zbog tadašnjeg broja država članica EU-a. Veličina programa koji su dobili projekte bila je različita. Tako je najmanji grad bila španjolska Cordoba sa projektom koji je obuhvatio 1500 stanovnika, a najveći grad Beč sa programom koji je obuhvatio gradsko područje od 130 000 stanovnika. Većina urbanih četvrti (86%) iz "Inicijative Urban I" nalazilo se u gradovima iznad 100 000 stanovnika.

Tablica 1. Veličina urbanih središta apliciranih za projekte iz "Inicijative Urban I" prema broju stanovnika

<100 000	100 000 – 250 000	>250 000	Ukupno (EU 15)
18	52	55	125
14%	42%	44%	100%

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Europska komisija, *Ex-post evaluation Urban Community Initiative (1994-1999)*, kolovoz 2003., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/ec/1989-1999/#1 (pristupljeno 09.12.2018.)

Iz tablice 1. vidljivo je kako većina projekata iz "inicijative Urban I" dolazi iz gradova preko 100 000 stanovnika (86%), a svega 14% projekata dolazi iz manjih urbanih sredina ispod 100 000 stanovnika.

¹³ loc.cit. (pristupljeno 09.12.2018.)

Tablica 2. Pregled povučenih sredstava iz "Inicijative Urban I" po državama članicama u milijunima eura

Država	Broj projekata	EFRR	ESF	Ukupno (u milijunima eura)
Belgija	5	17,2	1,7	18,9
Danska	1	1,2	0,3	1,5
Njemačka	13	73	13,8	86,9
Grčka	7	36,6	8,9	45,5
Španjolska	30	152,3	0	152,3
Francuska	13	66,3	13,1	79,4
Irska	3	12,6	8,5	21,1
Italija	16	89,7	12,4	102,1
Luksemburg	1	0,2	0,1	0,3
Nizozemska	4	17,9	0,3	18,2
Austrija	2	13	3,6	16,6
Portugal	6	40,7	5,9	46,6
Finska	3	7,4	2,2	9,7
Švedska	2	5	1,8	6,8
UK	19	82,5	23,1	105,5
EU 15	125	615,6	95,9	711,5

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Europska komisija, *Ex-post evaluation Urban Community Initiative (1994-1999)*, kolovoz 2003., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/ec/1989-1999/#1 (pristupljeno 09.12.2018.)

Prema podacima navedenim u tablici 2. može se zaključiti kako je Španjolska privukla najviše financijskih sredstava u navedenoj Inicijativi Urban sa 152,3 milijuna eura, a slijede je UK sa 105,5 milijuna eura i Italija sa 102,1 milijuna eura. Najmanje sredstava iskoristio je Luksemburg i to samo 0,3 milijuna eura, a slijede ga Danska sa 1,5 odnosno Švedska sa 6,8 milijuna eura. Ovakvi kvantitativni pokazatelji mogu se analizirati i opravdati na način kako je socijalna sigurnost skandinavskih zemalja i zaštita okoliša na većoj razini od zemalja europskog juga u koji spadaju Italija i Španjolska.

2.1.2. Inicijativa Urban u programskom razdoblju 2000. – 2006. godine

Nakon "Inicijative Urban I" pokrenuta je "Inicijativa Urban II" u sklopu programskog razdoblja 2000.-2006. godine. To je Inicijativa koja je zapravo nastavak Inicijative Urban iz 1994. godine, sa naglaskom na nove izazove sa kojima su se susretale urbane sredine u EU.

U "Inicijativi Urban II" ukupno je provedeno 70 programa u 14 država članica sa alokacijom od 754 milijuna eura iz EFRR-a. Ukupni izdaci EU za navedenu Inicijativu iznosili su 1,6 milijardi eura. Navedeni programi obuhvatili su 2,2 milijuna stanovnika diljem EU. Najveće urbano područje obuhvaćeno programima bio je Amsterdam sa 62 000 stanovnika, a najmanje Amadora sa obuhvatom 10 000 stanovnika unutar svog projekta.

Misija "Inicijative Urban II" prema članku 3. Odluke Europske komisije bila je "ekonomska i socijalna regeneracija gradova i gradskih četvrti u krizi sa ciljem promicanja održivog urbanog razvoja." ¹⁴

Glavni ciljevi za provedbu "Inicijative Urban II" jesu:

1. Formuliranje i implementiranje novih inovativnih strategija za održivu ekonomsku i socijalnu regeneraciju (kako malih i srednjih gradova, tako i velikih gradova unutar njihovih manjih gradskih četvrti),
2. Unaprjeđivanje i razmjenjivanje znanja i iskustva u vezi sa održivim urbanim razvojem.¹⁵

¹⁴ Europska komisija, *Uredba br. 1784/1999 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 1999. o Europskom socijalnom fondu*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999R1784&from=EN> (pristupljeno 09.12.2018.)

¹⁵ Europska unija, *Ex-Post Evaluation of Cohesion Policy programmes 2000-06: The URBAN Community Initiative*, Lipanj 2010., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/urbanii/final_report.pdf (pristupljeno 09.12.2018.)

Tablica 3. Veličina urbanih središta apliciranih za projekte iz "Inicijative Urban II" prema broju stanovnika

<150 000	150 000-500 000	>500 000	Ukupno EU 15
18	27	25	70
26%	38%	36%	100%

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Europska unija, *Ex-Post Evaluation of Cohesion Policy programmes 2000-06: The URBAN Community Initiative*, Lipanj 2010., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/urbanii/final_report.pdf (pristupljeno 09.12.2018.)

U tablici 3. vidljivo je kako su u sklopu "Inicijative Urban II" gradovi koji su dobili projekte prema njihovoj veličini ujednačeniji. Od ukupno 15 promatranih država članica, a unutar 70 ostvarenih projekata, 27 gradova, a to je najviše, imalo je između 150 000 i 500 000 stanovnika. 25 gradova bilo je iznad 500 000 stanovnika, dok je najmanji broj ostvarenih projekata u "Inicijativi Urban II" bilo unutar urbanih sredina koje imaju do 150 000 stanovnika.

Tablica 4. Pregled povučenih sredstava iz "inicijative Urban II" po državama članicama u milijunima eura

Država	Broj projekata	Ukupno dodijeljena sredstva (u milijunima eura)
Austrija	2	8,5
Belgija	3	21,5
Danska	1	5,4
Finska	1	5,4
Francuska	9	101,9
Njemačka	12	149,7
Grčka	3	24,7
Irska	1	4,9
Italija	10	118,1
Nizozemska	3	30,6
Portugal	3	19,2
Španjolska	10	120

Švedska	1	5,4
UK	11	139
Ukupno	70	754,3

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Europska unija, *Ex-Post Evaluation of Cohesion Policy programmes 2000-06: The URBAN Community Initiative*, Lipanj 2010., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/urbanii/final_report.pdf (pristupljeno 09.12.2018.)

Prema podacima iz tablice 4. može se zaključiti kako je najviše financijskih sredstava privukla Njemačka sa 12 projekata i ukupno 149,7 milijuna eura. Slijede UK sa 139 milijuna eura, Španjolska sa 120 milijuna eura i Italija sa 118,1 milijuna eura. Time se nastavlja trend Španjolske i Italije prema financijskim sredstvima koje su te države članice privukle u svoju korist u sklopu ove Inicijative. Najmanje privučenih sredstava imaju Danska, Švedska i Finska sa 5,4 milijuna eura, a na samom začelju je Irska sa 4,9 milijuna eura. Sve četiri države članice ostvarile su samo 1 projekt u navedenom programskom razdoblju.

2.1.3. Inicijativa Urban u programskom razdoblju 2007.-2013. godine

Inicijativa Urban za programsko razdoblje 2007.-2013. godine nastavak je Inicijativa iz 1994. odnosno 2000. godine gdje su početnim pilot projektima gradovi i ostala urbana središta dobili bazu znanja i iskustva koja mogu poslužiti u suočavanju sa novim i sve većim izazovima sa kojima se susreće EU. Prethodno analizirane Inicijative kroz gotovo dva desetljeća bavile su se pilot projektima i ostalim projektima koji su implementirani u gradove za integrirani, održivi i participativni urbani razvoj. Upravo su i u ovom programskom razdoblju takve slične smjernice naglašene u sklopu kohezijske politike, sa jednom bitnom razlikom - EU se okrenuo novim ciljevima obzirom na nove izazove kroz strategiju "Europa 2020", a ona je vidljiva već i u ovom poglavlju.¹⁶

U sljedećem poglavlju ovog diplomskog rada biti će detaljno opisani počeci Urbane agende za EU i svi ostali relevantni suvremeni projekti za održivi urbani razvoj, dok će se u ovom dijelu diplomskog rada naglasak staviti isključivo na iskorištavanje

¹⁶ Europska komisija, *URBAN DEVELOPMENT IN THE EU: PROJECTS SUPPORTED BY THE EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND DURING 2007-13 PERIOD*, 2013., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/50_projects/urban_dev_erdf50.pdf (pristupljeno 10.12.2018.)

sredstava država članica za održivi urbani razvoj u programskom razdoblju 2007.-2013. godine.

Bitna promjena koja se dogodila u odnosu na prethodne programe bilo je EU proširenje 2004. godine, do tada najveće u povijesti, a to je za sobom donijelo nove izazove jer je razlika između država članica po ekonomskom razvoju postala izraženija. Zbog toga se EU okrenuo novom sustavu rada u sklopu održivog urbanog razvoja.

Budući da nije bilo moguće pronaći točne podatke za programsko razdoblje 2007.-2013. godine kroz Inicijativu Urban jer se pogled na održivi urbani razvoj kroz Odluke EFRR-a promijenio te Inicijativa Urban kao takva nije više postojala sama po sebi već se razvodnila na programe poput URBACT-a, a on je nadalje analiziran u budućim poglavljima ovog diplomskog rada.

Stoga, u ovom dijelu diplomskog rada prikazane su teme koje je Komisija EU prepoznala kao relevantne i čime se približila budućoj strategiji "Europa 2020" koja je stupila na snagu u tijeku ovog programskog razdoblja. To su zapravo case study slučajevi i projekti koji su provedeni u potpunosti, a neki od njih u vrijeme objavljivanja publikacije nisu u potpunosti bili provedeni.

Tablica 5. Teme i gradovi odabrani za case study slučajeve između 2007.-2013. godine

Tema	Gradovi	EFRR financiranje (u milijunima eura)
Pametnan rast	Beč, Tallin, Toulouse, Vilnius, Pecs, Eindhoven, Gdynia, Stockholm	348,3
Održiv rast	Bruxelles, Leipzig, Pecs, Vilnius, Eindhoven, Gdynia, Stockholm	332,2
Uključiv rast	Kortrijk, Pazardzhik, Šumperk, Bremen, Terrassa, Tampere, Limerick	7
Integrirani pristup	Nicosia, Duisburg, Malaga, Saint-Nazaire, Ourcq-Seine-Saint-Denis, Firenca, Riga,	28,9

	Kazincbarcika	
Stanovanje za marginalizirane grupe	Gent, Brno, Budapešta, Skuodas, Petersfield	12,1
Financijski inženjering	Tartu, Poznan, Sheffield, London	128,5
Sudjelovanje javnosti i osnaživanje	Berlin, Barletta, Wroclaw, Porto, Alba Iulia, Derry	313
Kooperacija, suradnja i umrežavanje	Halandri, Paola, Amadora, Bratislava, Ljubljana	2,5
Ukupno	-	1.172,5

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Europska komisija, *Urban development in the EU: 50 projects supported by ERDF during 2007-13 period*, 2013., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/50_projects/urban_dev_erdf50.pdf (pristupljeno 10.12.2018.)

Iz tablice 5. vidljivo je kako je za sve projekte ukupno alocirano 1,2 milijarde eura kroz 8 tematskih cjelina koje su naglašene kao prioritetne. Pametan i održiv rast kao tema najveći su projekti u tematskim okvirima sa 348,3 odnosno 332,2 milijuna eura. Osim navedenog, ističe se tematska cjelina financijski inženjering sa 128,5 milijuna eura. Kooperacija, suradnja i umrežavanje kao tematska cjelina najmanje je zastupljena u bespovratnim sredstvima EU sa svega 2,5 milijuna eura.

Isto tako, sukladno tablici 5. može se analizirati iskoristivost case study projekata prema državama članicama. Njemačka, Francuska i UK imaju najveću zastupljenost sa po 4 urbana područja, dok su Belgija, Mađarska i Poljska zastupljene sa po 3 urbana područja. Ostale države članice imale su po 1 odnosno 2 projekta u svih 8 odabranih tematskih cjelina.

2.2. Inicijativa Urban u programskom razdoblju 2014. – 2020. godine

Inicijativa Urban je utvrđena člankom 8 iz Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća EFRR-a iz 2013. godine.¹⁷ Članak 8 nosi naziv "Inovativne mjere u području održivog urbanog razvoja". Takve mjere uključuju studije i ogledne projekte za identificiranje ili testiranje novih rješenja za izazove povezane s održivim urbanim razvojem koji su od važnosti na razini EU.

Osim toga u Članku 8. je navedeno kako se potiče da se u sklopu tih mjera koriste relevantni partneri za provedbu projekata.¹⁸

Europska komisija je središnje tijelo koje donosi odluke za Inicijativu Urban, a njezin je zadatak da osigura kvalitetu i učinkovitost provedbe Inicijative.¹⁹

Komisija je nadalje prenijela provedbu Inicijative u francusku regiju Hauts-de-France. Niz tijela osigurava transparentno i uravnoteženo upravljanje Inicijativom te jamče da se sredstva troše na najbolji mogući način, odnosno svrsishodno samoj Inicijativi.²⁰ Projekti se odobravaju na temelju odluka Komisije, a nakon procjene i preporuke Vijeća vanjskih stručnjaka i stalnog tajništva. Prema delegiranoj Uredbi Europske komisije br. 522/2014. zaduženi subjekt odabire inovativne mjere na temelju poziva na podnošenje prijedloga, a teme jednom godišnje odabire Komisija.

Nadalje se prema Članku 1. delegirane Uredbe Europske komisije br. 522/2014. navodi kako Komisija imenuje jedan subjekt ili tijelo ili više njih kojima će biti povjerena zadaća izvršenja proračuna za inovativne mjere na razini Unije. Taj se subjekt navodi kao "zaduženi subjekt", a njega predstavlja francuska regija Hauts-de-France.

Stalno tajništvo je odgovorno za svakodnevno upravljanje Inicijativom Urban. Tajništvo je tijelo koje radi svakodnevno sa gradskim tijelima, pružajući informacije o načinu i postupcima financiranja, a osim navedenog, tajništvo podupire podnositelje

¹⁷Inicijativa Urban, *Organizacija i management*, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/initiative/organisation-and-management> (pristupljeno 03.11.2018.)

¹⁸loc.cit.

¹⁹Inicijativa Urban, *Organizacija i management*, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/initiative/organisation-and-management> (pristupljeno 03.11.2018.)

²⁰loc.cit.

zahtjeva te pruža podršku odobrenim projektima. Članovi tima tajništva dolaze iz raznih zemalja članica Unije, a sjedište im je u Lilleu u Francuskoj.²¹

Osim navedenih tijela, ističu se još Tijelo za ovjeravanje koje je nadležno za sastavljanje i podnošenje ovjerenih izdataka Komisiji, organizira isplate ERF-a na odobrene projekte, a za Inicijativu Urban to je pokrajina istočna Flandrija u Belgiji. Zadnje, ali ne manje važno tijelo predstavlja vanjski revizor koji provodi reviziju o izdacima za inovativne mjere, tj. projekte. Vanjski revizor Inicijative Urban je tvrtka Ernst & Young.²²

U skladu sa određenim pravilima sljedeća tijela mogu podnijeti zahtjev za potporu za poduzimanje inovativnih mjera pod kategorijom 1 i kategorijom 2:

1. Kategorija 1 - gradska tijela jedinice lokalne samouprave koja je u skladu sa stupnjem urbanizacije definirana kao grad, manji grad ili prigradsko naselje i ima najmanje 50 000 stanovnika.
2. Kategorija 2 - udruga ili skupina gradskih tijela jedinica lokalne samouprave koje su u skladu sa stupnjem urbanizacije definirane kao grad, manji grad ili prigradsko naselje i imaju najmanje 50 000 stanovnika. Tu mogu biti uključene prekogranične skupine ili udruge, odnosno skupine ili udruge u različitim regijama i/ili državama članicama.²³

Definicija lokalnih upravnih jedinica (LAU) kao i klasifikacija prema stupnju 10 urbanizacije i brojke o broju stanovnika temelje se na podacima koje daje Eurostat u tablici korespondencije LAU2-NUTS2013, EU-28 iz 2012. godine.²⁴ Ta će tablica biti korištena za Inicijativu Urban od strane Stalnog tajništva kao glavni referentni dokument za provjeru prihvatljivosti.

²¹ loc.cit.

²² loc.cit.

²³ Europska komisija, *Delegirana Uredba Komisije br. 522/2014.*, 2014., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0522&qid=1541513825498&from=EN> (pristupljeno 04.11.2018.)

²⁴ Eurostat, *Definicija lokalnih administrativnih središta i stupanj urbanizacije*, dostupno na: http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/local-administrative-unitshttp://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Glossary:Degree_of_urbanisation (pristupljeno 05.11.2018.)

2.3. Europski kontekst Inicijative Urban

Iako urbana politika nije u eksplicitnoj nadležnosti Europske Unije, posljednjih 30-ak godina je proteklo u nastojanjima da se politici Unije naglasi urbana dimenzija. Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija ne mogu imati pravi utjecaj bez gradskih vlasti. Takav stav proizlazi iz činjenice da više od polovice javnih ulaganja unutar Unije sačinjavaju lokalne vlasti, drugim riječima, gradovi.

Napori u podizanju urbanog razvoja počeli su u programskom razdoblju 2007.-2013. godine EFRR-a, ali i prije toga kada je urbanističkim pilot projektima omogućeno dobivanje praktičnog iskustva. Rezultati su pokazali da je potrebno imati horizontalni i vertikalni integrirani pristup održivom urbanom razvoju, kombinirajući investicije i osiguravanjem uključivanja dionika i građana. Takav je integrirani pristup bio implementiran u programsko razdoblje 2007.-2013. godine, dok je u sadašnjem programskom razdoblju 2014.-2020. godine proširen Člankom 7. EFRR-a²⁵ gdje je navedeno da se "održivi urbani razvoj ostvaruje putem integriranih teritorijalnih ulaganja ili putem specifičnog operativnog programa ili putem specifične prioritetne osi." Uzimajući u obzir njihovu specifičnu teritorijalnu situaciju, sastavljanje sporazuma o partnerstvu načela za odabir urbanih područja u kojima se trebaju primijeniti integrirane mjere za održivi urbani razvoj daje se na izbor svakoj pojedinoj državi članici na nacionalnoj razini sa okvirnim iznosima za te mjere koje se žele poduzeti.

2.4. Potreba za Urbanom agendom EU

U cilju ostvarivanja punog potencijala EU i postizanja strateških ciljeva Urbana agenda EU-a bi nastojala uključiti gradske vlasti i ostale dionike u postizanju bolje regulacije, boljeg financiranja i boljeg znanja. Potreba za Urbanom agendom javlja se iz tri temeljna razloga koja su detektirana, a to su:

1. Zakonodavstvo EU uvelike se provodi u urbanim područjima te ima izravne i neizravne implikacije na gradska tijela. Zakonodavstvo EU ponekad ima i konfliktne učinke i njegova provedba na lokalnoj razini može biti teška. Stoga bi regulacija EU trebala predvidjeti te poteškoće.
2. Urbana područja su ključni korisnici sredstava EU. Pristup postojećim financijskim sredstvima ponekad je administrativno opterećen. Urbana agenda

²⁵ Europska komisija, *Uredba br. 1301/2013 Europskog parlamenta i Vijeća*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1301&from=hr> (pristupljeno 01.11.2018.)

EU ima za cilj poboljšati dostupnost i koordinaciju postojećih mogućnosti financiranja i doprinijeti njihovoj pojednostavljenju.

3. Znanje o tome kako se urbana područja razvijaju fragmentirano je i uspješno se iskustvo može bolje valorizirati, širiti i iskoristiti. Urbana agenda EU namjerava unaprijediti bolju bazu znanja o urbanoj politici i razmjenu dobre prakse.²⁶

Kao što je i prije naglašavano u ovom diplomskom radu, ispunjavanje punog potencijala urbanih područja zahtijeva zajednički pristup između sektorskih politika i različitih razina vlasti. U skladu sa Leipziškom poveljom²⁷ o održivim europskim gradovima, uravnotežen, održiv i integriran pristup urbanim izazovima trebao bi se usredotočiti na sve glavne aspekte urbanog razvoja (posebno gospodarski, zaštita okoliša, socijalni, teritorijalni i kulturni) kako bi se osigurao zvuk urbanog upravljanja i politike.

Urbana agenda za EU nudi novi oblik suradnje na više razina i više dionika sa ciljem jačanja urbane dimenzije u politici EU. Svaki je dionik slobodan utvrditi vlastitu razinu sudjelovanja u Urbanoj agendi za EU. Kako bi se počeli rješavati izazovi sa kojima se suočavaju suvremena urbana područja EU, potrebno je da urbanistička tijela surađuju sa lokalnim zajednicama, civilnim društvima, tvrtkama i obrazovnim institucijama. Zajedničkom suradnjom i kooperacijom oni su glavni pokretači u oblikovanju urbanog održivog razvoja sa ciljem unaprjeđenja ekološkog, gospodarskog, društvenog i kulturnog napretka urbanih područja.

Policentrična struktura Europe i raznolikost (društvena, gospodarska, teritorijalna, kulturna i povijesna) je nešto što priznaje Urbana agenda EU.²⁸ Nadalje, Urbana agenda EU priznaje važnost urbanih područja svih veličina i njihovog konteksta u daljnjem razvoju EU. Sve veći broj urbanih izazova je lokalne prirode, ali zahtijeva šire teritorijalno rješenje i suradnju unutar funkcionalnih urbanih područja. Zbog toga urbana rješenja imaju potencijal da vode do šire teritorijalne koristi. Urbane vlasti

²⁶ Europska komisija, *Pact of Amsterdam, 2016.*, dostupno na: <https://ec.europa.eu/futurium/en/content/pact-amsterdam> (pristupljeno 05.11.2018.)

²⁷ Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja, dostupno na: http://www.mgipu.hr/doc/Prostorno/TeritorijalnaKohezija/Leipziska_Povelja.pdf (pristupljeno 05.11.2018.)

²⁸ Europska komisija, *Pact of Amsterdam, 2016.*, dostupno na: <https://ec.europa.eu/futurium/en/content/pact-amsterdam> (pristupljeno 05.11.2018.)

stoga moraju surađivati u svojim funkcionalnim područjima i sa svojim okolnim područjima, povezujući i ojačavajući teritorijalnu i urbanu politiku.²⁹

2.5. Uspostava Urbane agende EU

Na putu usvajanja Urbane agende za EU postignute su brojne prekretnice, a jedna od zadnjih je bila Riganska deklaracija iz 2015. godine³⁰ koja pruža političku potporu za razvoj Urbane agende EU, priznajući njezin potencijalni doprinos uravnoteženom teritorijalnom i održivom razvoju i postizanju zajedničkih europskih ciljeva.

30. svibnja 2016. godine na neformalnom je sastanku Ministara EU postignut dogovor o uspostavi Urbane agende za EU, a "Amsterdamski pakt" opisuje glavne značajke za cjelokupni proces. Međutim razvoj Urbane agende je proces koji je još uvijek u tijeku te će biti potrebna kooperacija država članica, Europske komisije, Europskog parlamenta, Odbora regija, Europskog gospodarskog i socijalnog odbora i Europske investicijske banke da se agenda prenese na gradske vlasti i ostale dionike.

Kao što je u prethodnim poglavljima ovog diplomskog rada već napisano, već se 10-ak godina naporno radi na jačanju urbane dimenzije politika EU sa Europskim parlamentom i Komisijom te aktivnosti u sklopu takvog zaokreta. Komisija je tijekom 2014. godine pokrenula javnu raspravu sa ciljem razumijevanja zahtjeva gradova i ostalih dionika. Na nju su odgovorili dionici svih država članica i potvrdili potrebu za Urbanom agendom Unije s posebnim ciljevima i definiranim funkcioniranjem.

Cilj je bio unaprijediti način na koji se politike Unije osmišljavaju i provode na lokalnoj razini.

Urbana agenda fokusira se na tri temeljna stupa izrade i provedbe politika EU. To su:

1. Bolja regulacija – Urbana agenda za EU usredotočuje se na učinkovitiju i koherentnu provedbu postojećih politika, zakonodavstva i instrumenata EU. Oslanjajući se na opća načela bolje regulacije, zakonodavstvo EU trebalo bi biti osmišljeno na način da postiže ciljeve uz minimalan trošak bez nametanja

²⁹ Europska komisija, *Pact of Amsterdam*, 2016., dostupno na: <https://ec.europa.eu/futurium/en/content/pact-amsterdam> (pristupljeno 05.11.2018.)

³⁰ Europska komisija, *Riga Declaration*, dostupno na: <https://ec.europa.eu/futurium/en/content/riga-declaration-0> (pristupljeno 06.11.2018.)

nepotrebnih zakonskih opterećenja. U tom će smislu Urbana agenda za EU doprinijeti Agendi za bolju regulaciju.

2. Bolje financiranje – Urbana agenda za EU pridonijeti će prepoznavanju, podržavanju, integraciji i poboljšanju tradicionalnih, inovativnih i prihvatljivih izvora financiranja za urbana područja na relevantnoj institucionalnoj razini, uključujući i iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (u daljnjem tekstu ESIF), a sve sa ciljem postizanja učinkovite provedbe intervencija u urbanim područjima. Urbana agenda EU neće stvoriti nova ili povećati financiranja EU usmjerena na veća izdvajanja za gradske vlasti. Međutim, izvući će se i prenijeti naučene lekcije o tome kako poboljšati mogućnosti financiranja gradskih vlasti u svim politikama instrumentima EU, uključujući kohezijsku politiku.
3. Bolje znanje (baza i razmjena znanja) –Urbana agenda za EU pridonijet će jačanju baze znanja o urbanim pitanjima i razmjeni najboljih praksi i znanja. Znanje o tome kako se urbana područja EU razvijaju fragmentirano je, a uspješno se iskustvo može bolje valorizirati i širiti. Pouzdani podaci važni su za prikazivanje raznolikosti struktura i zadataka gradskih vlasti, za izradu urbanističkih politika temeljenim na dokazima, kao i za pružanje prilagođenih rješenja za velike izazove. Razlog tome leži u činjenici da se uspješna iskustva moraju bolje iskoristiti. Inicijative koje se poduzimaju u tom kontekstu biti će u skladu sa relevantnim zakonodavstvom EU o zaštiti podataka, ali i sa njihovom naknadnom promocijom u cilju bolje razmjene dobre prakse i znanja.³¹

U 2015. godini su gradski dionici zajedno sa državama članicama identificirali 12 tema koje predstavljaju zajedničke izazove sa kojima se suvremeni gradovi suočavaju. To su:

1. Kvaliteta zraka,
2. Inovacije i odgovorna javna nabava,
3. Kružno gospodarstvo,
4. Integracija migranta i izbjeglica,
5. Klimatska prilagodba,

³¹Inicijativa Urban, Europski kontekst, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/initiative/uia-european-context>(06.11.2018.)

6. Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu,
7. Digitalna tranzicija,
8. Stanovanje,
9. Energetska tranzicija,
10. Održiva uporaba zemljišta (rješenja temeljena na prirodnoj bazi),
11. Urbana mobilnost,
12. Urbano siromaštvo (zapostavljena gradska područja).³²

Nakon definiranja problema i izazova sa kojima se suočavaju suvremena urbana područja, došlo je vrijeme za konkretne poteze u okviru strateškog dokumenta pod nazivom "Amsterdamski pakt".

Sukladno načinima kojima se želi ojačati urbanu dimenziju politika Unije i tema koje su predložene, a tiču se 12 tematskih točaka za rješavanje izazova sa kojima se suvremeni gradovi suočavaju, 30. svibnja 2016. godine u Amsterdamu je dogovoren pakt na neformalnom sastanku Ministara EU.³³

Proces definiranja Urbane agende EU okupio je dionike na europskoj, nacionalnoj i lokalnoj razini kako bi se urbanim pitanjima počelo baviti na koherentniji i posvećeniji način. Posljedica svega toga biti će predlaganje akcijskog plana i pokretanje Urbane agende EU od strane Europske komisije, država članica i gradova zajedno sa mrežama kao što su CEMR i EUROCITIES koji su stvorili mrežu partnerstva te započeli konkretne akcije.³⁴

Ministri EU složili su se da je Urbana agenda za EU koherentan niz akcija ključnih europskih aktera. To je novi oblik neformalne višerazinske suradnje u kojoj djeluju države članice, predstavnici urbanih vlasti, Europska komisija, Europski parlament, savjetodavna tijela EU, EIB i drugi relevantni sudionici.

³² Inicijativa Urban, *Europski kontekst*, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/initiative/uia-european-context> (pristupljeno 06.11.2018.)

³³ Europska komisija, *Urbana agenda za EU*, dostupno na: <https://ec.europa.eu/futurium/en/node/1829> (pristupljeno 07.11.2018.)

³⁴ Inicijativa Urban, *Europski kontekst*, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/initiative/uia-european-context> (pristupljeno 06.11.2018.)

2.6. Pozivi za projekte prema odabranim temama

U ovom dijelu diplomskog rada obraditi će se kratka povijest četiri kruga poziva koji su se do sada obavili u sklopu Inicijative Urban u tekućem programskom razdoblju. Nakon obrade svakog od poziva sa zadanim tematskim područjima koji su provedeni do sada, biti će prikazani primjeri provedenih projekata u urbanim sredinama kako bi se vidjela iskustva država članica u korištenju sredstava iz Inicijative Urban.

Komisija je odlučila pomno uskladiti teme koje gradska tijela mogu razmotriti u okviru Inicijative Urban sa onima koje su definirane u okviru Urbane agende EU.³⁵ To bi značilo da se u svakom pozivu za podnošenje prijedloga za Inicijativu treba obuhvatiti ograničeni broj tema. U svakom od navedenih poziva odabrane su četiri teme koje se uzimaju u obzir prilikom prihvaćanja prijedloga prijavitelja. Time se dalo na značaju prioritetima koje je EU postavila u kreiranju urbane agende, a samim time i smjeru u kojem želi vidjeti proces održivog urbanog razvoja na području EU. U nastavku slijede pozivi na podnošenje projektnih prijedloga u sklopu Inicijative Urban koji su se do sada dogodili.

EFRR sufinancira projekt s intenzitetom potpore do 80 % prihvatljivih troškova. Svaki partner koji prima sredstva EFRR-a mora osigurati javni ili privatni doprinos kako bi popunio svoj proračun sa najmanje 20% iz vlastitih ili drugih izvora. Preporuka je da veći dio doprinosa potječe iz javnih izvora.³⁶

Shema plaćanja Inicijative Urban temelji se na načelu predujma od strane EFRR-a:

- Prvi predujam EFRR isplaćuje gradskom tijelu u iznosu 50% bespovratnih sredstava po potpisivanju ugovora o subvencijama,
- Drugi predujam EFRR isplaćuje gradskom tijelu u iznosu 30% bespovratnih sredstava nakon podnošenja i odobrenja privremenog izvješća o napretku kojim su obuhvaćeni revidirani izdaci projekta,
- Treću isplatu EFRR vrši nakon odobrenja konačnog izvješća o napretku kojim su obuhvaćeni revidirani izdaci projekta,

³⁵ Inicijativa Urban, *Europski kontekst*, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/initiative/uia-european-context> (pristupljeno 06.11.2018.)

³⁶ Inicijativa Urban, *Prvi poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2015., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2015-12/UIA_ToR_HR.pdf (pristupljeno 07.11.2018.)

- Konačno plaćanje EFRR vrši kada se podnese i odobri konačno kvalitativno izvješće.³⁷

Životni ciklus samog projekta započinje nakon poziva za podnošenje projektnih prijedloga. Nakon navedene faze, potencijalni prijavitelji analiziraju i donose odluku da li će se uključiti u javljanje na pozive ovisno o tome da li se njihov urbani izazov kojeg imaju u svojoj sredini poklapa sa temama koje su odabrane od strane EU za provedbu projekata.

U sljedećoj tablici prikazane su informacije o životnom ciklusu projekta od faze dizajna od strane podnositelja prijave do njezine provedbe i završetka projekta.

Tablica 6. Životni ciklus projekta *Inicijative Urban*

<p>1. Faza pripreme</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Dizajniranje inovativnih rješenja zajedno sa lokalnim dionicima kako bi se odgovorilo na lokalne izazove - Dobivanje pomoći od Stalnog tajništva Inicijative Urban i pohađanje seminara podnositelja zahtjeva tijekom faze elaboracije prijedloga podnositelja zahtjeva - Slanje online prijavnog obrasca prije isteka roka navedenog u pozivu na podnošenje prijedloga
<p>2. Faza odabira</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Provjera podobnosti i prihvatljivosti - Strateška procjena - Operativna procjena
<p>Odobrenje od strane Europskog povjerenstva i povjerenog entiteta. Potpisivanje ugovora o subvencioniranju od strane EFRR-a u iznosu 50% bespovratnih sredstava. Slijedi službeni početak implementacije.</p>	
<p>3. Faza implementacije</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Testiranje rješenja - Uključivanje lokalnih dionika za

³⁷ loc.cit.

	<p>donošenje iskustva i stručnost u proces</p> <ul style="list-style-type: none"> - Praćenje kako inovativna rješenja reagiraju na stvarno stanje u urbanoj sredini - Iskorištavanje potporu stručnjaka Inicijative Urban i dobivanje lekcija iz dobivenog iskustva - Podnošenje rješenja o napretku projekta i isplata iznosa od 30% bespovratnih sredstava od strane EFRR-a
<p>4. Faza završetka projekta i podjela znanja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Podjela stečenog znanja iz vlastitog projekta drugim urbanim vlastima u EU - Podnošenje završnog izvješća i ostalih administrativnih procedura i isplata završnih sredstava od strane EFRR-a.

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/call-proposals/project-lifecycle> (pristupljeno 07.11.2018.)

2.6.1. Prvi poziv na podnošenje projektnih prijedloga za Inicijativu Urban

Prvi poziv kojeg je Opća uprava za regionalnu i urbanu politiku EU uputila dogodio se krajem 2015. godine, a trajao je sveukupno od 15.12.2015. do 31.03.2016. godine. Za ovaj poziv na podnošenje prijedloga dodijeljeno je od strane EU ukupno 80 milijuna eura.³⁸

Za prvi poziv na podnošenje prijedloga prijavitelji mogu podnijeti projektne prijedloge koji se odnose na sljedeće teme:

- Urbano siromaštvo (s naglaskom na siromašne gradske četvrti),

³⁸ loc.cit.

- Integracija migranta i izbjeglica,
- Energetska tranzicija,
- Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu.³⁹

Komisija prije svega želi razmotriti predložene projekte koji iznose kreativna, inovativna i trajna rješenja za rješavanje raznih utvrđenih problema. Naglasak na prvom pozivu tiče se poticanja eksperimentiranja temeljeno na iskustvu u raznim disciplinama. Tematski ciljevi i prioriteti ulaganja EFRR-a moraju se podržati cjelovitim projektom.⁴⁰ Prema tome, projektom se po potrebi može financirati aktivnost koja bi se uobičajeno financirala putem konvencionalnih operativnih programa putem Europskog socijalnog fonda (u daljnjem tekstu ESF), ali pod uvjetom:

1. Da se znanje stečeno projektom može sagledati na način da učinkovito pridonosi tematskim ciljevima i prioritetima ulaganja EFRR-a,
2. Da se projekt ne usredotočuje pretežno na aktivnost koja više spada pod nadležnost ESF-a.⁴¹

Urbano siromaštvo ima ogroman utjecaj na gradove. Ovdje je naglasak stavljen na siromašne gradske četvrti. Ono se transferira na različite načine, a najznačajniji su troškovi koji mogu nastati zbog izgubljene produktivnosti, izgubljenih doprinosa za državnu blagajnu, mogućnost povećane društvene napetosti, socijalnog i prostornog isključivanja i mogućnost narušavanja zdravlja. Borba protiv urbanog siromaštva kao tema prepoznata od strane dionika ne čudi obzirom na utjecaj koje ono ima na lokalne proračune, subvencije i ostale mjere koje su nužne za ublažavanje siromaštva. Između 2008. i 2012. godine broj siromašnih i socijalno isključenih u EU povećao se za 6,5 milijuna na gotovo četvrtinu (24,8%) ukupnog stanovništva. To bi značilo da je 2012. godine svaki četvrti građanin EU bio izložen riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.⁴² Zbog toga je potrebno stvoriti nova inovativna rješenja, a Komisija želi provedbu održivih urbanih rješenja koji razbijaju krug socijalne i prostorne polarizacije.

³⁹ loc.cit.

⁴⁰ loc.cit.

⁴¹ loc.cit.

⁴² Europska komisija, *Šesto izvješće o gospodarskoj, društvenoj i teritorijalnoj koheziji*, 2014., dostupno na: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications?title=&themeld=0&tObjectiveId=ALL&ty peld=14&count r yld=0&periodld=0&fundld=0&policyld=0&languageCode=en&search=1 (pristupljeno 08.11.2018.)

Integracija migranta i izbjeglica postaje veliki problem gradova. Da bi se razjasnilo područje prihvatljivosti za prijavitelje, potrebno je definirati migranta i izbjeglicu kao pojmove.

Migrant je osoba koja napušta zemlju ili regiju da bi se nastanila u drugoj zemlji ili regiji, obično u potrazi za boljim životom.⁴³

Izbjeglica je državljanin treće zemlje koji se zbog čvrsto osnovanog straha od progona na temelju rase, vjere, nacionalnosti, političkog mišljenja ili pripadnosti određenoj društvenoj skupini nalazi u izvan svoje zemlje podrijetla te se zbog straha ili nemogućnosti ne želi staviti pod zaštitu svoje zemlje podrijetla.⁴⁴

Dobro osmišljena migracijska politika bitna je komponenta učinkovitog urbanog razvoja. Međutim, takva će politika uspjeti jedino ako je potpomognuta učinkovitim politikama uključenosti te se njome kroz pružanje usluga i novih prilika omogućuje dugoročna integracija migranta u gradsko tkivo.⁴⁵ U trenutku ovog poziva (2015. godine) započeo je i veliki izbjeglički val koji je zadesio teritorij Europe.

Integracija migranta kroz uključenost u tržište rada, pravo na smještaj, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i ostali čimbenici mogu se pretočiti u mjere, a neke od njih su:

- Ulaganje u društvenu i zdravstvenu infrastrukturu,
- Ulaganje u obrazovnu infrastrukturu,
- Urbana regeneracija,
- Stambena infrastruktura.⁴⁶

Energetska tranzicija se definira kao pomak od sustava u kojem dominiraju ograničeni izvori energije prema onom u kojem se uglavnom koriste obnovljivi izvori energije. Rast i razvoj gradova imaju ogroman utjecaj na energetske potrebe budući da na njih otpada 60-80% globalne energetske potrošnje te približno isti udio u emisijama CO₂. Inicijativa Urban ima za cilj pomoći ubrzati energetske tranziciju.

⁴³ Inicijativa Urban, *Prvi poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2015., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2015-12/UIA_ToR_HR.pdf (pristupljeno 07.11.2018.)

⁴⁴ Vijeće EU, *Direktiva 2011/95*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0095&from=hr> (pristupljeno 08.11.2018.)

⁴⁵ Inicijativa Urban, *Prvi poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2015., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2015-12/UIA_ToR_HR.pdf (pristupljeno 07.11.2018.)

⁴⁶ loc.cit.

Neke od predloženih mjera jesu:

- Povećanje proizvodnje obnovljive energije na lokalnoj razini,
- Učinkovita energetska obnova zgrada (zgrade EU troše približno 40 % konačne energije, a to je najveće i najisplativije područje za poboljšanje),
- Mjere energetske učinkovitosti za minimiziranje rizika od energetske siromaštva,
- Veće korištenje tehnologija sa niskom emisijom ugljika i druge mjere.⁴⁷

Pitanje stvaranja radnih mjesta pokazalo se kao jedan od glavnih prioriteta EU-a, država članica, gradova i građana. Obzirom na broj stanovništva u EU koji živi u urbanim gradskim područjima, a koje je prikazano na početku ovog diplomskog rada kada je prikazano zbog čega je Inicijativa Urban i pokrenuta, osiguravanje novih i boljih radnih mjesta od iznimne je važnosti za održivi urbani razvoj. Neke od predloženih mjera u sklopu ove teme jesu:

- Jačanje lokalnih lanaca opskrbe kako bi se lokalno gospodarstvo moglo okoristiti lokalnim tržištem i poduzimanjem aktivne uloge u povezivanju lokalnih tvrtki,
- Maksimiziranje potražnje te povećanje povezanosti lokalnih malih i srednjih poduzeća,
- Pružanje podrške malim i srednjim poduzećima, utvrđivanje njihovih problema i pružanje inovativnih rješenja,
- Poticanje sektora poput zelene ekonomije, zdravstva, informacijske tehnologije u kojima se otvaraju nova radna mjesta.⁴⁸

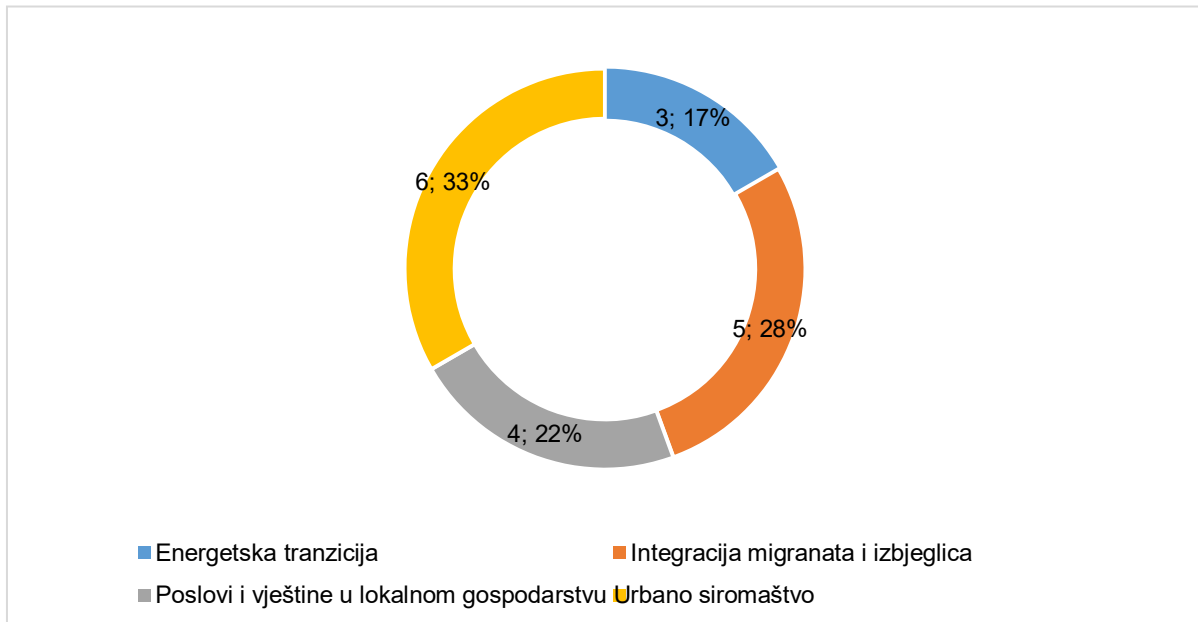
⁴⁷ loc.cit.

⁴⁸ loc.cit.

2.6.2. Odobreni projekti Inicijative Urban iz prvog poziva

U nastavku slijedi broj odobrenih projekata prema tematskim prioritetima koji su navedeni u prvom pozivu za podnošenje projektnih prijedloga.

Grafikon 1. Broj odobrenih projekata prema temama - Prvi poziv

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/call-1-list-selected-projects> (pristupljeno 07.11.2018.)

Iz grafikona 1. se može zaključiti kako od ukupno 18 odabranih projekata iz prvog poziva njih 6 dolazi iz odabrane tematske točke urbano siromaštvo, a slijede integracija migranta i izbjeglica sa 5 projekata, poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu sa 4 projekta i energetska tranzicija sa 3 odabrana projekta. Broj projekata prijavljenih u prvom pozivu bio je 378.

Takav odabir daje na naglasku kako je ukupno 11 projekata, dakle više od polovice odabranih, iz sfera koje se tiču socijalnog pitanja i siromaštva. Sa jedne strane, dobiveni podaci otkrivaju problematiku procesa integracije migranta i izbjeglica koji je započeo tijekom 2015. godine na području EU. Sa druge strane, Komisija je dobro detektirala probleme i izazove koji pogađaju urbana područja EU i u ranoj fazi krenula u rješavanje istih.

2.6.3. *Primjer odabranog projekta iz prvog poziva Inicijative Urban*

Nakon opisa prvog poziva na podnošenje projektnih prijedloga za Inicijativu Urban slijedi primjer jednog projekta sa navedenog poziva.

U prethodnim dijelovima ovog diplomskog rada opisane su teme koje su dane na raspolaganje prijaviteljima. Odabrani primjer odnosi se na temu integracija migranta i izbjeglica. Projekt dolazi iz talijanskog grada Bologne.

Salus Space projekt

Mjesto: Bologna, Italija

Vrijeme trajanja projekta: 01.11.2016. – 31.10.2019.

Vrijednost projekta: 4.998.429,46 €

Partneri:

- Grad Bologna,
- 6 nevladinih organizacija: Antoniano Onlus, Cooperativa sociale Camelot, Società Dolce, Eta Beta Coop. - Soc. Onlus, ACLI provinciali di Bologna i Associazione MondoDonna Onlus,
- 5 obrazovnih i trening centara: Associazione Cantieri Meticci, Ciofs FP Emilia Romagna, Microfinanza Srl, Cefal Emilia Romagna Societa' Cooperativa i CSAPSA,
- 3 malih i srednjih poduzeća: Institut za istraživanje Sociale, Open Gropu i ICIE,
- 1 visokoškolski obrazovni i istraživački institut: Sveučilište u Bologni.

Svrha projekta: stvaranje i definiranje inovativnog i replicirajućeg modela za prijam i integraciju izbjeglica.

Cilj projekta: izgradnja centra za gostoljubivost, rad i interkulturno blagostanje u trogodišnjem razdoblju trajanja projekta.

Razlog pokretanja ovog projekta bile su zabrinjavajuće brojke u urbanom području Bologne, a tiču se socijalnih izazova sa kojima se grad počeo susretati. Konstantan priljev migranta i izbjeglica tijekom 2015. i 2016. godine naveli su gradske vlasti na djelovanje kako bi se ostvarila uspješna integracija istih. U nastavku su prikazani

kvantitativni pokazatelji o migrantima i izbjeglicama u urbanom području grada Bologne.

Tablica 7. Salus Space projekt u brojkama

Kvantitativni pokazatelji (broj ili postotak)	Izazov
1948	Tražitelji azila na području grada Bologne
10088	Migranti i izbjeglice pristigli 2016. godine
24%	Prosječna stopa nezaposlenosti na području grada Bologne
+30%	Obitelji koje traže neki oblik socijalne pomoći

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities/bologna> (pristupljeno 07.11.2018.)

Prema gradskim vlastima, glavni izazovi projekta jesu:

1. Prevladavanje hitnog pristupa u modelu prihvata migranta i izbjeglica te pronalazak novih održivih rješenja koja će biti integrirana u socijalni i gospodarski okvir,
2. Sprječavanje sukoba i percepcije migranta kao ekonomskog i socijalnog tereta,
3. Borba protiv urbanog i društvenog propadanja uzrokovanog ekonomskom krizom,
4. Poticanje otvorenog, multikulturalnog društva koji se temelji na generacijskom modelu socijalne skrbi i solidarnosti,
5. Rješavanje demografskih izazova: starenje stanovništva, niska stopa nataliteta, migracije mladog stanovništva.⁴⁹

Predložena rješenja u sklopu projekta biti će iskorištavanje i prenamijenjena napuštene klinike Villa Salusa kao eksperimentalno mjesto koje ima za cilj potaknuti lokalno gospodarstvo, potaknuti zanimanje za migrante i izbjeglice, njihovo stručno usavršavanje i stvaranje centra poduzetničke aktivnosti u korist lokalnog područja.

⁴⁹Inicijativa Urban, *Urbani gradovi*, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities/bologna> (pristupljeno 10.11.2018.)

Stvaranje dodatnih potpora za zapošljavanje i poduzetništvo čime će se uravnotežiti demografska struktura stanovništva urbanog područja Bologne, pružajući mogućnost izbjeglicama da postanu gospodarski čimbenici.

Kalendar ključnih datuma projekta slijedi u tablici 8.

Tablica 8. Raspored Salus Space projekta

Datum	Opis događaja
Siječanj 2017.	Pokretanje participativnog planiranja. Konferencija za novinare i javni sastanak Gradskog Vijeća.
Ožujak 2017.	Koncept Ville Salusa: smjernice i raspored dostavljaju se arhitektu zaduženom za projektiranje.
Travanj – svibanj 2017.	Projekt odobren od strane Gradskog Vijeća.
Studeni 2017.	Objavljen natječaj za strukturne intervencije i tehnološka postrojenja.
Travanj 2018.	Početak faze izgradnje.
Ožujak – travanj 2019.	Završetak faze izgradnje Ville Salusa.
Rujan 2019.	Villa Salusa otvorena za javnost.

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities/bologna> (pristupljeno 10.11.2018.)

2.6.4. *Drugi poziv na podnošenje projektnih prijedloga za Inicijativu Urban*

Drugi poziv kojeg je Opća uprava za regionalnu i urbanu politiku EU uputila dogodio se krajem 2016. godine, a trajao je sveukupno od 16.12.2016. do 14.04.2017. godine. Za ovaj poziv na podnošenje prijedloga dodijeljeno je od strane EU ukupno 50 milijuna eura.

Za drugi poziv na podnošenje prijedloga prijavitelji mogu podnijeti projektne prijedloge koji se odnose na sljedeće teme:

- Integracija migranta i izbjeglica,
- Kružno gospodarstvo,
- Održiva gradska mobilnost.⁵⁰

U prethodnom poglavlju definirana je integracija migranta i izbjeglica, a poseban je naglasak stavljen na primjer realiziranog projekta integracije migranta u Bologni. EU je prepoznala da aktualni problem sa migrantima i izbjeglicama još uvijek nije u potpunosti anticipiran pa je prijaviteljima dala dodatnu mogućnost u rješavanju problema takve tematike.

Definicija kružnog gospodarstva odnosi se na prijelaz na novu dimenziju gospodarstva koje je u većoj mjeri kružno, a vrijednost materijala, proizvoda i resursa se zadržava u gospodarstvu u što je moguće dužem roku. Sa druge strane, stvaranje otpada svodi se na najmanju moguću mjeru.⁵¹ U gradovima se troši puno resursa i time se stvaraju ogromne količine otpada. Zbog toga gradska tijela predstavljaju savršene strukture za razvijanje kružnog gospodarstva, a u prilog im ide i to da stalno surađuju sa stanovnicima, pružateljima usluga i poduzećima.

Akcijski plan EU-a za kružno gospodarstvo osvrće se i na ponovnu uporabu vode. Posebno u zadnjih nekoliko desetaka godina kada su kontinuirane suše i nestašice vode postali svakodnevnica u određenim područjima EU-a, sa štetnim učinkom na okoliš i gospodarstvo.

EU je naglasila potrebu za poboljšanjem neiskorištenih potencijala ponovne upotrebe vode. U tom je smjeru EU potaknula prijavitelje jer je za ostvarivanje kružnog

⁵⁰Inicijativa Urban, Drugi poziv za podnošenje projektnih prijedloga, 2016., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2016-12/ToR_2ndCall_UIA_16_12_2016_HR.pdf (pristupljeno 10.11.2018.)

⁵¹Europska komisija, *Zatvaranje kruga - Akcijski plan EU-a za kružno gospodarstvo*, 2015., dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8a8ef5e8-99a0-11e5-b3b7-01aa75ed71a1.0023.02/DOC_1&format=PDF (pristupljeno 10.11.2018.)

gospodarstva potrebna osposobljena radna snaga sa posebnim znanjima i vještinama čime se stvara prilika za zapošljavanje i socijalni dijalog. U okviru zapošljavanja, naglasak je također na osnivanju novih poduzeća (uključujući i društvena poduzeća) koji će stvoriti poslovni model uz poticanje suradnje između proizvođača i trgovaca na malo da proizvode trajnije, bolje i održive proizvode.⁵²

Komisija u pozivu potiče gradska tijela da uključe sve potencijalne dionike iz područja osmišljavanja proizvoda pa sve do njihove uporabe, a od toga će korist imati okoliš, gospodarstvo, građani i cjelokupna urbana zajednica.⁵³

Održiva gradska mobilnost odnosi se na alternativna rješenja u prijevoznom sustavu gradova koji će omogućiti odgovorniju mobilnost sa smanjenim onečišćenjem. Gradovi danas predstavljaju važna čvorišta europskog prijevoznog sustava budući da većina putovanja započinje i završava u gradskim područjima. Gradski prijevoz ima ključnu ulogu u postizanju gospodarske konkurencije, socijalne kohezije i održivog rasta. Obzirom da su gradovi središta prometnih sustava, javljaju se negativni učinci kao što su zakrčenost prometa, prometne nesreće ili onečišćenja okoliša. Paralelno sa navedenim negativnim učincima, gradovi se susreću sa problemima na svjetskoj razini u obliku globalnog zatopljenja, povećane energetske ovisnosti i energetskih troškova.

Programi poput Pametni gradovi i zajednice, Sporazum gradonačelnika i ostali samo su neki od lokalnih, nacionalnih i europskih inicijativa za održivu gradsku mobilnost. Komisija je prepoznala problem i izazove koji i dalje opterećuju urbane sredine. Inicijativom Urban namjerava se pružiti podrška u tom smislu. Neke od predloženih mjera za ovu tematsku cjelinu jesu:

- Lakša vožnja biciklima kroz sustav E-bicikle,
- Omogućavanje i osposobljavanje infrastrukture za inovacijska alternativna goriva (primjer postaja za punjenje električnih vozila),
- Izmjena strukture prometnica i preoblikovanje,
- Stvaranje logističkih čvorova kako bi se smanjila zakrčenost prometa i povećala prosječna brzina vožnje.⁵⁴

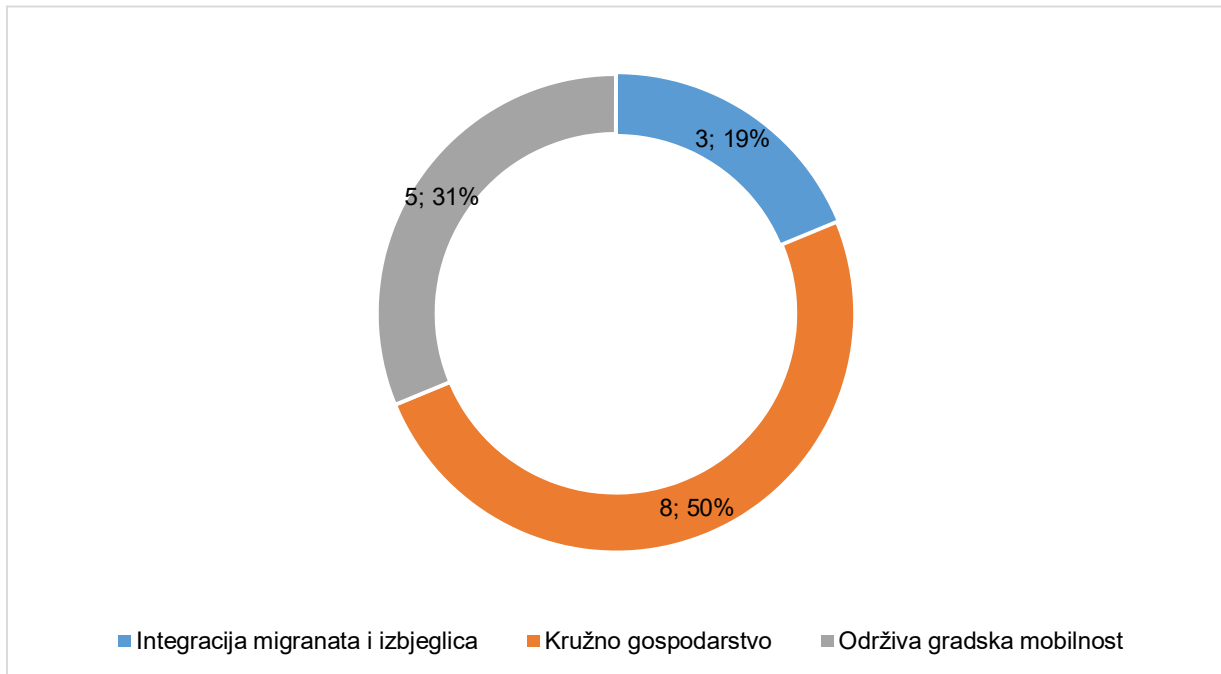
⁵² loc.cit.

⁵³ Inicijativa Urban, *Drugi poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2016., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2016-12/ToR_2ndCall_UIA_16_12_2016_HR.pdf (pristupljeno 10.11.2018.)

2.6.5. Odobreni projekti Inicijative Urban iz drugog poziva

U nastavku slijedi broj odobrenih projekata prema tematskim prioritetima koji su navedeni u drugom pozivu za podnošenje projektnih prijedloga.

Grafikon 2. Broj odobrenih projekata prema temama - Drugi poziv

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2017-10/UIA_Call2_Selected%20projects.pdf (pristupljeno 10.11.2018.)

Iz grafikona 2. se može zaključiti kako je Komisija u ovom krugu poziva za podnošenje prijedloga na projekte iz Inicijative Urban prioritet stavila na kružno gospodarstvo. Iz prethodnog grafikona vidljivo je kako od ukupno 16 odabranih projekata, njih 8 otpada na temu kružno gospodarstvo.

U drugom pozivu bilo je prijavljeno ukupno 206 projekata.

⁵⁴ loc.cit.

2.6.6. *Primjer odabranog projekta iz drugog poziva Inicijative Urban*

U ovom dijelu diplomskog rada biti će prikazan odabrani projekt upravo iz tematske cjeline kružno gospodarstvo koji je prepoznat od strane EU na drugom pozivu. Projekt dolazi iz Slovenije, točnije iz glavnog grada, Ljubljane.

Ljubljana APPLAUSE

Mjesto: Ljubljana, Slovenija

Vrijeme trajanja projekta: 01.11.2017. – 31.10.2020.

Vrijednost projekta: 4.162.071,76 €

Partneri:

- Grad Ljubljana,
- 1 komunalna tvrtka za gospodarenje otpadom: SNAGA,
- 4 visoko obrazovne institucije i istraživački instituti: Sveučilište u Ljubljani, Institut Jozef Stefan, Nacionalni Institut za kemiju i celulozu, Institut za papir,
- 3 lokalne tvrtke: TISA (Društvo za arborikulturu i šumarstvo), Gdi GISDATA d.o.o., Centar izvrsnosti za znanost i tehnologiju (SPACE-SI),
- 2 udruge: TRAJNA, TipoRenesansa.

Svrha projekta: Ovaj je projekt kontinuirani i interdisciplinarni proces. Obrazovna funkcija ogleda se u činjenici da će 2350 građana proći obuku kako identificirati, prikupljati i obrađivati invazivne biljne vrste. Rezultati projekta neće biti odmah uočeni jer se ovaj projekt smatra pokušajem promjene navika građana Ljubljane. Neki od očekivanih rezultata projekta su sljedeći:

1. Građani će biti upoznati sa identifikacijom, prikupljanjem i potencijalom invazivnih biljnih vrsta putem kampanje informiranja i podizanja svijesti građana,
2. Uspostava javne IT platforme za identifikaciju i cijelo životno praćenje invazivnih biljnih vrsta,
3. Više od 45 000 kg invazivnih biljnih vrsta biti će prikupljeno kao sirovina za proizvodnju papira i drugih proizvoda od drva, a novi proizvodi sa dodanom vrijednosti biti će generirani kao nusproizvodi tijekom procesa transformacije.

4. Invazivne biljne vrste koristiti će se kao resursi za hranu, boje i home-made proizvodi protiv biljnih štetnih organizama,
5. U gradu Ljubljani razvijen je i implementiran kružni model poslovanja.⁵⁵

Invazivne biljne vrste jedan su od najvećih problema u europskim ekosustavima. Oni djeluju na način da mijenjaju lokalnu vegetaciju, uništavaju poljoprivredna zemljišta, a posljedično štete europskoj ekonomiji u milijardama eura svake godine. Takve se invazivne vrste uobičajeno spaljuju u spalionicama specifično dizajniranim baš za invazivne vrste.

U Sloveniji nema posebnih odlagališta ili spalionica za invazivne biljne vrste. Ljubljana kao urbano središte prepoznaje potencijal uspostave sustavnog participativnog modela koji koristi prikupljenu biomasu za razvoj novih održivih proizvoda. Jedan od najvećih izazova biti će razvoj uspješnih i kružnih ekonomskih modela kojima će se riješiti problem invazivnih biljnih vrsta.

Prijedlog pristupa izazovu jest takav da se kroz kampanje edukacije i podizanja svijesti građana potakne sudjelovanje u prikupljanju i korištenju invazivnih biljnih vrsta.

Tablica 9. APPLAUSE projekt u brojkama

Kvantitativni pokazatelji (broj ili postotak)	Izazov
150	Invazivne biljne vrste pronađene na području grada Ljubljane.
0	Odlagališta za invazivne biljne vrste.
15 219	Broj nezaposlenih osoba u gradu Ljubljani.

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities/ljubljana> (pristupljeno 11.11.2018.)

⁵⁵ Inicijativa Urban, *Urbani gradovi*, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities/ljubljana> (pristupljeno 11.11.2018.)

Kalendar ključnih događaja projekta APPLAUSE slijedi u Tablici 10.

Tablica 10. Raspored APPLAUSE projekta

Datum	Opis događaja
Svibanj 2018.	Punktovi za prikupljanje invazivnih biljnih vrsta su uspostavljeni zajedno sa Centrom ponovne uporabe Povšetova
Studeni 2018.	Osnovana obrtnička radionica za proizvodnju papira unutar Centra Povšetova; prve radionice za građane.
Studeni 2019.	Izrada kataloga "Do it yourself" koji prikazuje načine za održivu upotrebu invazivnih biljnih vrsta.
Prosinac 2019.	Izrada prvih proizvoda od drva i novih papira te priprema za testiranje potencijalnim kupcima.
Svibanj 2020.	Uspostava javne IT platforme za identifikaciju i cijeloživotno praćenje invazivnih biljnih vrsta
Listopad 2020.	Priručnik projekta je pripremljen kao dokument, a sadrži detaljan strukturiran plan kako ideju staviti u praksu, te su vidljivi izlazni rezultati projekta.

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities/ljubljana> (pristupljeno 11.11.2018.)

2.6.7. Treći poziv na podnošenje projektnih prijedloga za Inicijativu Urban

Treći poziv kojeg je Opća uprava za regionalnu i urbanu politiku EU uputila dogodio se krajem 2017. godine, a trajao je sveukupno od 15.12.2017. do 30.03.2018. godine. Za ovaj poziv na podnošenje prijedloga indikativno je dodijeljeno od strane EU između 80-100 milijuna eura.

Za treći poziv na podnošenje prijedloga prijavitelji mogu podnijeti projektne prijedloge koji se odnose na sljedeće teme:

- Prilagodba klimatskim promjenama,
- Kvaliteta zraka,
- Stanovanje,
- Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu.⁵⁶

Gradovi u velikoj mjeri pridonose klimatskim promjenama i stvaraju značajne emisije stakleničkih promjena (kroz korištenje vozila, industrije, biomase i proizvodnju energije). U posljednja tri desetljeća u Europi je zabilježen porast ekstremnih vremenskih prilika od 60%. Zbog toga je sposobnost da se pripremi i odgovori na klimatske utjecaje na lokalnoj razini ključna, a gradska tijela trebaju imati vodeću ulogu u stvaranju politika u okviru kojih se odgovara na potrebe građana te u privlačenju ulaganja u gospodarski razvoj.

Utjecaje klimatskih promjena moguće je smanjiti prikladnim i otpornim urbanističkim projektiranjem, korištenjem zelene infrastrukture kao što su parkovi, šume, močvare, zeleni zidovi i krovovi. Posredno to dovodi do značajnih su koristi kroz bolju kvalitetu života, zraka, bio raznolikosti, ali i novih prilika za zapošljavanje.

⁵⁶ Inicijativa Urban, Treći poziv za podnošenje projektnih prijedloga, 2017., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2017-12/ToR_3rdCall_UIA_15122017_HR_Final.pdf (pristupljeno 11.11.2018.)

Gradove se poziva da razmotre sljedeće teme i pitanja:

- Inovativne i integrirane procjene rizika i ranjivosti od klimatskih promjena,
- Inovativna i integrirana rješenja upravljanja vodom temeljena na prirodi u okviru projekata te razvoj zelene i plave infrastrukture,
- Promicanje gradske infrastrukture otporne na klimatske promjene,
- Angažiranje i sudjelovanje građana u projektima prilagodbe gradova, povećanje društvene svijesti o opasnosti koju donose klimatske promjene.⁵⁷

Kvaliteta zraka je druga tema koju prijavitelji za provedbu projekata mogu izabrati. Iako se kvaliteta zraka značajno poboljšala u posljednjih nekoliko desetljeća, onečišćenje zraka i dalje je glavni okolišni uzrok smrtnosti u EU i uzrokuje približno 400 000 preranih smrti godišnje.⁵⁸

Gradska tijela prepoznata su kao ona najpodobnija za provođenje mjera jer poznaju lokalno stanje te kontroliraju niz instrumenata kao što su urbanističko planiranje, upravljanje infrastrukturom, dozvole za stanovanje, politiku parkiranja i druge instrumente, a to im omogućuje da rade na inovativnim rješenjima i njihovoj promidžbi. U većini država članica provedba planova za kvalitetu zraka provodi se prema Direktivi/2008/50/EZ⁵⁹. U mnogim gradovima diljem EU postoje prekoračenja graničnih vrijednosti lebdećih čestica (PM) i dušikova dioksida (NO₂) unatoč provođenju akcijskih planova za kvalitetu zraka. Komisija zbog toga ukazuje na potrebu inovativnih rješenja i poboljšanja u procesu rješavanja izazova sa kvalitetom zraka.

Prilikom pronalaženja inovativnih rješenja, poziva se gradska tijela da djeluju prema iskustvima stečenim i opisanim u izvješću Europske agencije za okoliš⁶⁰ u vezi

⁵⁷ loc.cit.

⁵⁸ loc.cit.

⁵⁹ Službeni list Europske unije, *Direktiva 2008/50/EZ Europskog parlamenta i vijeća o kvaliteti zraka i čistom zraku za Europu*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0050&from=ro> (pristupljeno 11.11.2018.)

⁶⁰ Europska agencija za okoliš, dostupno na: <https://www.eea.europa.eu/publications/air-implementation-pilot-2013> (pristupljeno 12.11.2018.)

provedbe politike u području kvalitete zraka u 12 gradova na temelju projekata iz LIFE programa⁶¹.

Gradove se poziva da u svojim prijavama za provedbu projekata razmotre sljedeće teme i pitanja:

- Izrada i testiranje alata za uspostavu boljeg inventara izvora onečišćenja zraka te alata za modeliranje visoke rezolucije radi određivanja vrućih točaka onečišćenja zraka u gradovima,
- Promicanje načina prijevoza sa niskim emisijama štetnih plinova,
- Građanske znanosti (točni mjerni uređaji),
- Inovativne lokalne i regionalne financijske mehanizme (oporezivanje i slične mjere) kojima se građani dalje potiču na prihvaćanje nisko emisijskih rješenja,
- Poticanje provedbe rješenja temeljenih na inovacijama/tehnologijama za poboljšanje kvalitete zraka.⁶²

Stanovanje je ključna infrastruktura za gospodarski rast gradova, ali i za razvoj stanovništva. Većina europskih zemalja kontinuirano se suočava sa nestašicom stanova dobre kvalitete. Uz nestašicu dobrih stanova u urbanim sredinama vežu se problemi poput beskućništva, socijalne i stambene polarizacije. Nekoliko politika na razini EU ima važan utjecaj na razvoj pitanja stanovanja, ali uobičajen je sistem da nacionalne vlade same izrađuju svoje stambene politike.

Izazovi sa kojima se države članice susreću jesu zabrinjavajući, pa tako prema Eurostatu 11,3% stanovništva EU-a je u 2015. godini živjelo u kućanstvima koja su potrošila više od 40% svojeg raspoloživog prihoda na stanovanje. Procjene su da je u 2012. godini oko 54 milijuna osoba bilo u situaciji da se ne mogu odgovarajuće grijati po pristupačnoj cijeni.⁶³ Problem je značajnije izražen u središnjoj, istočnoj i južnoj Europi zbog niskih prihoda, porasta cijena energije i stanova sa niskom energetsom učinkovitošću.

⁶¹ Europska komisija, *LIFE i kvaliteta zraka*, 2014., dostupno na: <http://ec.europa.eu/environment/life/publications/lifepublications/lifefocus/documents/airquality.pdf> (pristupljeno 12.11.2018.)

⁶² Inicijativa Urban, *Treći poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2017., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2017-12/ToR_3rdCall_UIA_15122017_HR_Final.pdf (pristupljeno 11.11.2018.)

⁶³ Eurostat, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Equivalent_disposable_income (pristupljeno 11.11.2018.)

Gradske vlasti imaju važnu ulogu u stambenoj izgradnji i obnovi stanova surađujući sa pružateljima usluge stambene izgradnje, privatnima, javnima i cjelokupnom zajednicom koje ih čine dionicima za rješavanje problema stanovanja. Komisija je pozvala na problem pitanja pristupačnog stanovanja kao jednog od ključnih izazova koji se treba riješiti nakon gospodarske i financijske krize. Kada se govori o pristupačnim i socijalnim stanovima, misli se na one za sva korištenja. Neke od mjera koje je EU predložila za rješavanje problema jesu:

- Stvaranje ekonomske koristi (povećanje pristupačnosti stanova, energetske učinkovitosti, smanjenje emisije CO₂, inovativni planovi financiranja kroz javno-privatno partnerstvo),
- Ograničenje otpada (učinkovitim korištenjem resursa, mogućnošću recikliranja stanova, obnovom stanova i "brownfield" investicijama),
- Promicanje rješenja temeljenih na ljudima (bolji pristup pristupačnim kvalitetnim stanovima i socijalnim stanovima, stambena rješenja koja odgovaraju životnom vijeku, specifične potrebe ranjivih skupina, razmatranje demografskih i socijalnih trendova).⁶⁴

Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu predstavlja zadnju, ali ne manje važnu temu od ostalih iz trećeg poziva. Stvaranje radnih mjesta jedan je od najvećih prioriteta EU. Razina nezaposlenosti se svake godine smanjuje na razini EU, ali je još uvijek velik broj one populacije koja bi trebala biti produktivnija i više uključena na tržištu rada nezaposleno. U svibnju 2017. godine je 19 092 milijuna žena i muškaraca bilo nezaposleno na području EU.

Budući da EU postepeno izlazi iz gospodarske krize, a dvije trećine radne snage u EU živi u gradovima, a treba imati na umu da su gradske aglomeracije glavni pokretači inovacija, konkurentnosti i gospodarskog rasta. Zbog toga su gradovi ti koji moraju imati ključnu ulogu u stvaranju inovativnih mjera kroz ulaganja, sa ciljem zapošljavanja što većeg broja građana.

⁶⁴Inicijativa Urban, Treći poziv za podnošenje projektnih prijedloga, 2017., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2017-12/ToR_3rdCall_UIA_15122017_HR_Final.pdf (pristupljeno 11.11.2018.)

U ovom tematskom području gradove se poziva da razmotre prioritete teme utvrđene u orijentacijskom dokumentu Partnerstva za poslove i vještine u lokalnom gospodarstvu Plana EU-a za gradove, ali i neke druge teme kao što su:

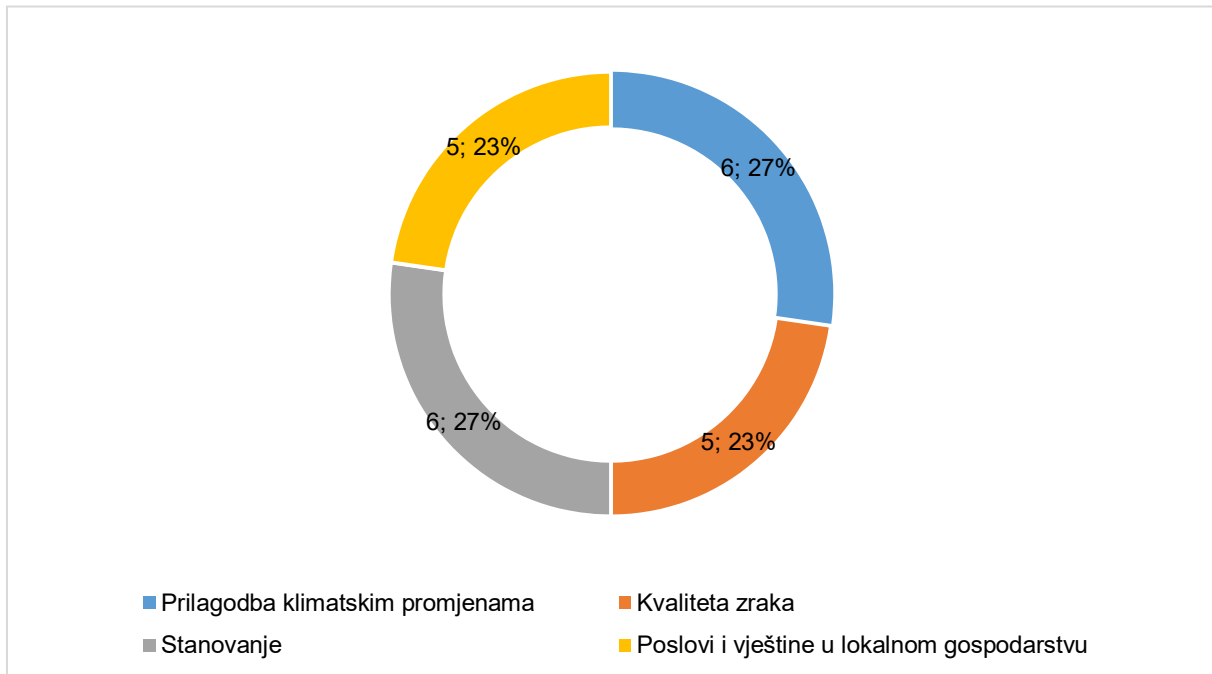
- Jačanje lokalnih opskrbnih lanaca kako bi se pomoglo lokalnom gospodarstvu da se okoristi lokalnim tržištem i aktivna uloga u stvaranju povezanosti svih dionika na lokalnoj razini,
- Podupiranje malog i srednjeg poduzetništva i razvoj snažnije poduzetničke kulture,
- Omogućavanje prijelaza gradova na gospodarstvo temeljeno na znanju, održivoj energiji, digitalnim platformama i kružnim oblicima proizvodnje na što je moguće više izraženoj lokalnoj razini,
- Valorizacija istraživanja i razvoja komercijalizacijom rezultata znanstvenog istraživanja i razvoja (kroz suradnju između poduzetnika i znanstvene zajednice).⁶⁵

⁶⁵ loc.cit.

2.6.8. Odobreni projekti Inicijative Urban iz trećeg poziva

U nastavku slijedi broj odobrenih projekata prema tematskim prioritetima koji su navedeni u trećem pozivu za podnošenje projektnih prijedloga.

Grafikon 3. Broj odobrenih projekata prema temama - Treći poziv

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/news-events/discover-22-new-projects-3rd-uia-call-proposals> (pristupljeno 11.11.2018.)

Iz grafikona 3. se može zaključiti kako je u trećem krugu Komisija dala podjednake šanse svim podnositeljima zahtjeva za projekte. Naravno da se to odnosi na tematsku pokrivenost, budući da je u prethodna dva poziva bilo vidljivo kako su ipak neke teme prioritetne naspram drugih. Od ukupno 22 odobrena projekta, po 5 projekata se odnosi na tematske cjeline kvaliteta zraka i poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu, dok je po 6 projekata od preostalih 12 izabranih iz područja prilagodbe klimatskim promjenama i stanovanja.

Sveukupno je u trećem pozivu podneseno 184 prijava za projekte iz Inicijative Urban.

2.6.9. *Primjer odabranog projekta iz trećeg poziva Inicijative Urban*

U ovom dijelu diplomskog rada biti će prikazan odabrani projekt iz trećeg poziva za Inicijativu Urban.

Projekt dolazi iz portugalskog grada Aveira, a spada u tematsku cjelinu poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu.

Projekt AVEIRO STEAMcity

Mjesto: Aveiro, Portugal

Vrijeme trajanja projekta: Nije definirano

Vrijednost projekta: 4.892.732 €

Partneri:

- Grad Aveiro
- 2 Institucije za istraživanje i razvoj: Instituto de Telecomunicações i Altice Labs,
- 2 Sveučilišta i istraživačka centra: Universidade de Aveiro i CEDES,
- 1 poslovni subjekt: INOVARIA

Projekt Aveiro Steam city pomoći će urbanom tijelu da se pripremi za nova tehnološka rješenja. Budući da još uvijek nema definiranih rokova za provedbu projekta, već su samo izabrani gradovi i projekti iz trećeg poziva ovaj će projekt biti opisan u osnovnim podacima koje je autor pronašao u literaturi. Projekt je povezan sa infrastrukturom 5G i pronalaženjem radne snage u okviru digitalnih vještina.

Cilj projekta: zadržati i privući talente i mlade građane iz lokalnog urbanog središta koji bi se inače preselili u veće gradove diljem Portugala ili diljem svijeta.

Da bi se privuklo mlade talente iz navedenog područja, postaviti će se radnički opservatorij u potrazi za novim vještinama potražnje u lokalnom gospodarstvu u suradnji sa odgojno obrazovnim sustavom urbanog područja Aveiro. Istovremeno će projekt dobiti na prednosti, korištenjem 5G ispitne faze kako bi se pomoglo urbanom središtu u prijelaznom sustavu. Aveiro Steam city će potaknuti pojedince te male i srednje poduzetnike da sudjeluju u lokalnim izazovima.

Konačna ambicija projekta je da se stvori veća dodana vrijednost po zaposlenom građaninu kao i ubrzavanje lokalne digitalne tranzicije.

2.6.10. Četvrti poziv na podnošenje projektnih prijedloga za Inicijativu Urban

Četvrti poziv kojeg je Opća uprava za regionalnu i urbanu politiku EU uputila dogodio se sredinom listopada 2018. godine, a trajati će do 31.10.2019. godine. Za ovaj poziv na podnošenje prijedloga indikativno je dodijeljeno od strane EU između 80-100 milijuna eura.

Za četvrti poziv na podnošenje prijedloga prijavitelji mogu podnijeti projektne prijedloge koji se odnose na sljedeće teme:

- Digitalna tranzicija,
- Održivo iskorištavanje zemljišta i rješenja temeljena na prirodi,
- Urbano siromaštvo,
- Urbana sigurnost.⁶⁶

Strategija jedinstvenog digitalnog tržišta ima za cilj stvaranje digitalnih mogućnosti za građane i poduzeća te stvaranje Europe kao lidera u digitalnom gospodarstvu.⁶⁷ Pretpostavke su da bi jedinstveno digitalno tržište doprinijelo gospodarstvu EU-a 415 milijardi eura na godišnjoj razini, a sukladno tome otvorilo bi se na stotine tisuća radnih mjesta. Digitalizacijom bi svi gradovi u EU postali privlačniji za građane, poduzeća, te bi to doprinijelo konkurentnosti urbanih sredina. Urbanizacija kao dugoročni trend pruža mnoge javne usluge građanima, a to znači da gradovi imaju sve veću ulogu u digitalnoj tranziciji. Digitalne javne usluge važne su za smanjenje administrativnog opterećenja građana, povećava se brzina javne uprave, praktičnije je i jeftinije za građane, a u krajnjoj dimenziji usluge postaju kvalitetnije. Komisija poziva gradove da o ovom tematskom području razmotre sljedeće teme:

- Omogućavanje i provođenje rješenja za pametne gradove, poslovne modele, financije i nabavu, integrirano planiranje, održive četvrti, održivu urbanu mobilnost,
- Provođenje rješenja e-uprave,
- Ubrzavanje donošenja novih digitalnih tehnologija (komunikacijska mreža 5G),

⁶⁶ Inicijativa Urban, Četvrti poziv za podnošenje projektnih prijedloga, 2018., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2018-10/ToR_Call%20UJA_11_10_2018_HR.pdf (pristupljeno 13.11.2018.)

⁶⁷ loc.cit.

- Stvaranje ugodne radne okoline, poduzeća koja generiraju lokalni ekonomski rast.⁶⁸

Održivo iskorištavanje zemljišta, rješenja temeljena na prirodi druga je tematska cjelina koja zahvaća četvrti poziv za podnošenje prijedloga za projekte iz Inicijative Urban.

Zemljište je konačni i bitan prirodni resurs, a podložno je konkurentskim pritiscima vezanim uz urbanizaciju, infrastrukturu, povećanu proizvodnju hrane, stočne hrane i drugih, a nadalje se očekuje da zemljište pruža ključne ekosustavne usluge. Većina zemljišta u EU je zahvaćena degradacijom pa se gubi dosta ekosustavnih usluga. Ekosustavne usluge su one koje mogu otvoriti nova radna mjesta i stvoriti ekonomski rast u smislu proizvodnje i isporuke novih proizvoda i usluga. Takvim potezima povećava se prirodni kapital.

Obnova zemljišta i njegovo učinkovitije iskorištavanje u urbanim područjima posebno je važno imajući na umu važnost i ulogu urbanih sredina unutar EU. Rješavanje takvih problema bave se razne europske politike kojima se promiče zaštita i očuvanje bio raznolikosti, održivi urbani razvoj sa uključenim dionicima na lokalnoj razini. Neke od strategija za očuvanje okoliša jesu: Tematska strategija EU-a za zaštitu tla, Strategija EU-a o biološkoj raznolikosti, ali i novi plan Komisije pod nazivom "Aksijski plan za prirodu, ljude i gospodarstvo" kojemu je cilj da i druge politike daju veći doprinos u očuvanju prirode.

Održivi gradski model obuhvaća učinkovito iskorištavanje zemljišta i akcija nepoticanja nekontroliranog širenja gradskih naselja. On je usmjeren na "unutarnji" razvoj, a takav pristup obuhvaća prirodnu fizičku, socijalnu i gospodarsku obnovu sa dimenzijom očuvanja okoliša. Neke od mjera koja Komisija preporuča gradovima u sklopu ove tematske cjeline jesu:

- Povezivanje plave i zelene infrastrukture te promicanje sustavnih rješenja temeljenih na prirodi za održivi urbani razvoj (projekti za smanjenje buke, mogućnost rekreacije, čista voda, poboljšano urbano planiranje i na višim razinama teritorijalnog planiranja),

⁶⁸ Inicijativa Urban, *Četvrti poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2018., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2018-10/ToR_Call%204_UIA_11_10_2018_HR.pdf (pristupljeno 13.11.2018.)

- Inovativni pristupi održivog iskorištavanja zemljišta i planiranja iskorištavanja zemljišta (uklanjanje, obnova i smanjenje nastajanja napuštenih industrijskih objekata, re-naturalizacija gradskih prostora kako bi se ublažile klimatske promjene, promicanje održive urbane poljoprivrede, uspostavljanje dugoročne strategije za urbano planiranje).⁶⁹

Urbano siromaštvo predstavlja treću tematsku cjelinu četvrtog poziva. Glavni je cilj strategije Europa 2020. smanjiti broj osoba kojima prijete rizik od siromaštva ili socijalne isključivosti za 20 milijuna u odnosu na 2010. godinu.⁷⁰

Rastućim siromaštvom i nejednakošću ograničava se gospodarski razvoj gradova. Lokalna gradska tijela mogu imati važnu ulogu u ciljevima postavljenim unutar strategije Europa 2020. uvođenjem ili jačanjem lokalnih politika koje su usklađene sa nacionalnim politikama.

Siromaštvo je izravno povezano sa nezaposlenošću, niskim dohotkom, slabim zdravstvenim sustavom, socijalnom i obrazovnom segregacijom, postavlja visoke troškove u obliku eksternalija. Priljev migranta i izbjeglica kao izazov sa kojim se EU počeo susretati u 2015. godini dodatno je ojačao utjecaj siromaštva na stanovnike EU. Potreba za uključivanjem i adaptacijom migranta u društvene zajednice diljem država članica EU-a postala je nužnost, a to je nametnulo dodatne troškove za socijalna pitanja.

Analizom Inicijative Urban u ovom diplomskom radu lako je ukazati na povezanost između migrantskog problema sa siromaštvom, sigurnosti i stanovanjem kao osnovnim tematskim cjelinama koje su u sva četiri poziva naglašena i dana na razmatranje urbanim sredinama da odgovore na takve izazove. Nadalje su tematske cjeline povezane sa Urbanom agendom EU iz koje se nazire smjer u kojem EU želi ići u narednim desetljećima.

⁶⁹ loc.cit.

⁷⁰ Europska komisija, *Strategija Europa 2020.*, dostupno na: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en (pristupljeno 14.11.2018.)

U okviru teme urbanog siromaštva gradove se poziva da razmotre sljedeće teme u okviru teme:

- Socijalna, prostorna i obrazovna segregacija,
- Energetsko siromaštvo,
- Obnova siromašnih gradskih područja i četvrti; socijalna integracija Roma,
- Pristup obrazovnim, socijalnim i zdravstvenim uslugama.⁷¹

Urbana sigurnost je četvrta tematska cjelina iz četvrtog poziva za prijavitelje na projekte iz Inicijative Urban. Ovom tematskom cjelinom završava se zadnji krug poziva na projekte koji će biti izabrani početkom sljedeće, 2019. godine.

Sigurnost se odnosi na područje unutarnjih granica EU. Dakle, Komisija želi da se poštuju temeljna prava i slobode građana na području unutar EU. Sve socijalne i društvene tematske cjeline koje su u prethodnim poglavljima ovog diplomskog rada opisane i analizirane kroz pozive za podnositelje zahtjeva imaju posljedicu u ovoj tematskoj cjelini – urbana sigurnost.

Izazov koji su valovi migranta i izbjeglica donijeli tijekom 2015. godine tiče se povećanog rizika od terorizma, kriminala, kibernetičkog kriminala i ostalih kaznenih djela koje se ne smije zanemariti (trgovanje ljudima, seksualno nasilje, nasilnu radikalizaciju i druge).

Urbanom sigurnošću stavlja se naglasak na gospodarski razvoj znajući da su upravo gradovi glavni pokretači gospodarskog razvoja prvo na nacionalnoj razini, a zatim i unutar tržišta EU. U okviru ove tematske cjeline naglasak za prijavitelje stavljen je na sljedeće teme i ciljeve koje se želi ispuniti:

- Poboljšanje prostornog projektiranja i urbanog planiranja,
- Povećana međusektorska pripravnost za prijetnje sigurnosti u odnosu na javne prostore,
- Kibernetička sigurnost,
- Pomoć pri integraciji marginaliziranih osoba u cilju preventivnog djelovanja za smanjenje kaznenih djela.⁷²

⁷¹ Inicijativa Urban, *Četvrti poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2018., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2018-10/ToR_Call%204_UIA_11_10_2018_HR.pdf (pristupljeno 13.11.2018.)

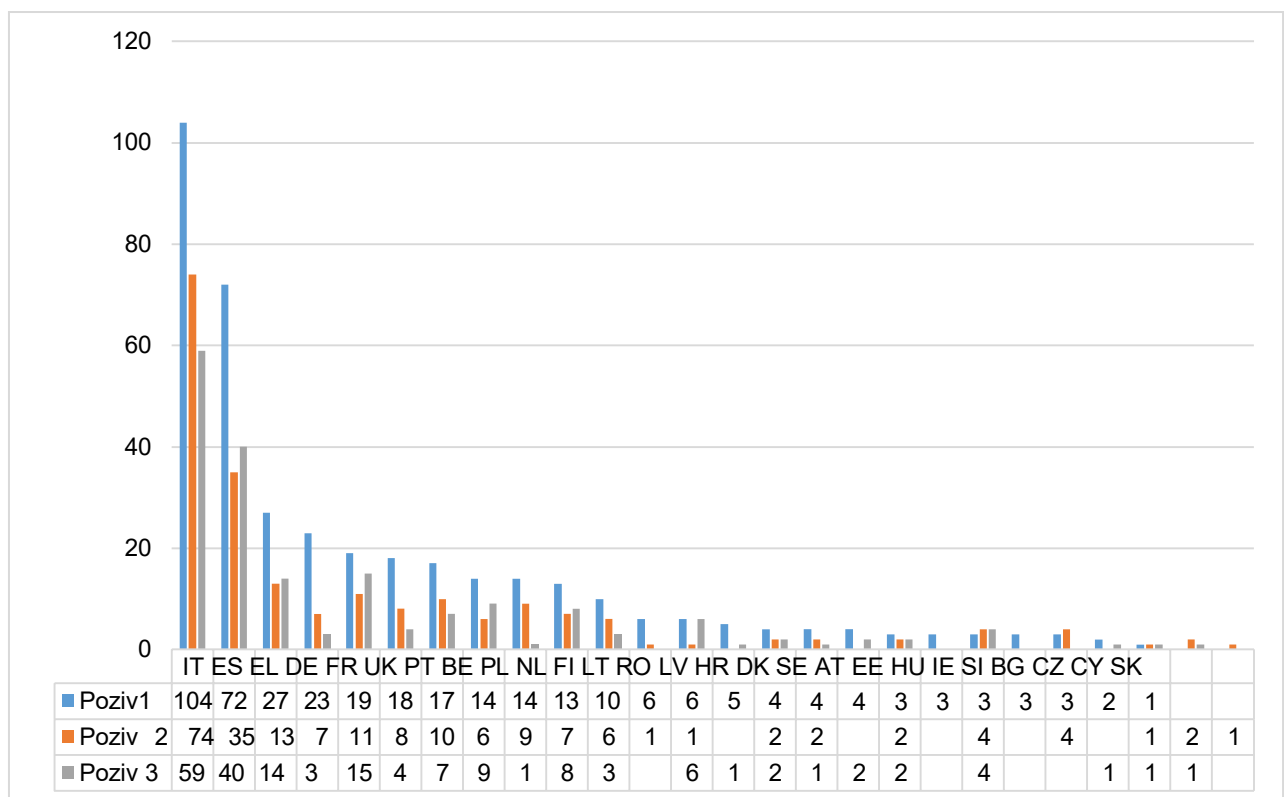
⁷² loc.cit.

27. Analiza korištenja sredstava država članica EU iz Inicijative Urban

Nakon opisanih poziva za podnošenje prijedloga na projekte iz Inicijative Urban, u ovom dijelu diplomskog rada analizirati će se iskoristivost sredstava po državama članicama EU.

Prije same iskoristivosti, analizirati će se broj prijava za tri poziva iz Inicijative Urban koji su do sada provedeni, drugim riječima, za koje su do sada odabrani projekti. U navedenoj analizi prikazati će se ukupan broj prijava po državi članici po pozivu.

Grafikon 4. Broj dostavljenih projekata prema državama članicama za Inicijativu Urban

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/uia-statistics-1st-call-proposals> (pristupljeno 07.11.2018.)

Iz prethodnog grafikona 4. vidljivo je kako Italija i Španjolska kao države članice prednjače po broju prijavljenih projekata iz Inicijative Urban. Zanimljivost je kako Grčka prijavljuje mnogo projekata, sveukupno njih 54 iz sva tri dosadašnja poziva koja su u potpunosti provedena (četvrti poziv je u procesu).

Hrvatska je na razini Danske po prijavljenim projektima. Sveukupno je Hrvatska prijavila 8 projekata, a Danska 7. Međutim, ono što je bitno je iskoristivost, a ne broj prijavljenih projekata.

Od ostalih prijavitelja, Bugarska, Češka i Cipar imaju po 3 prijavljena projekta, dok Slovačka drži začelje sa jednim prijavljenim projektom u dosadašnja tri poziva.

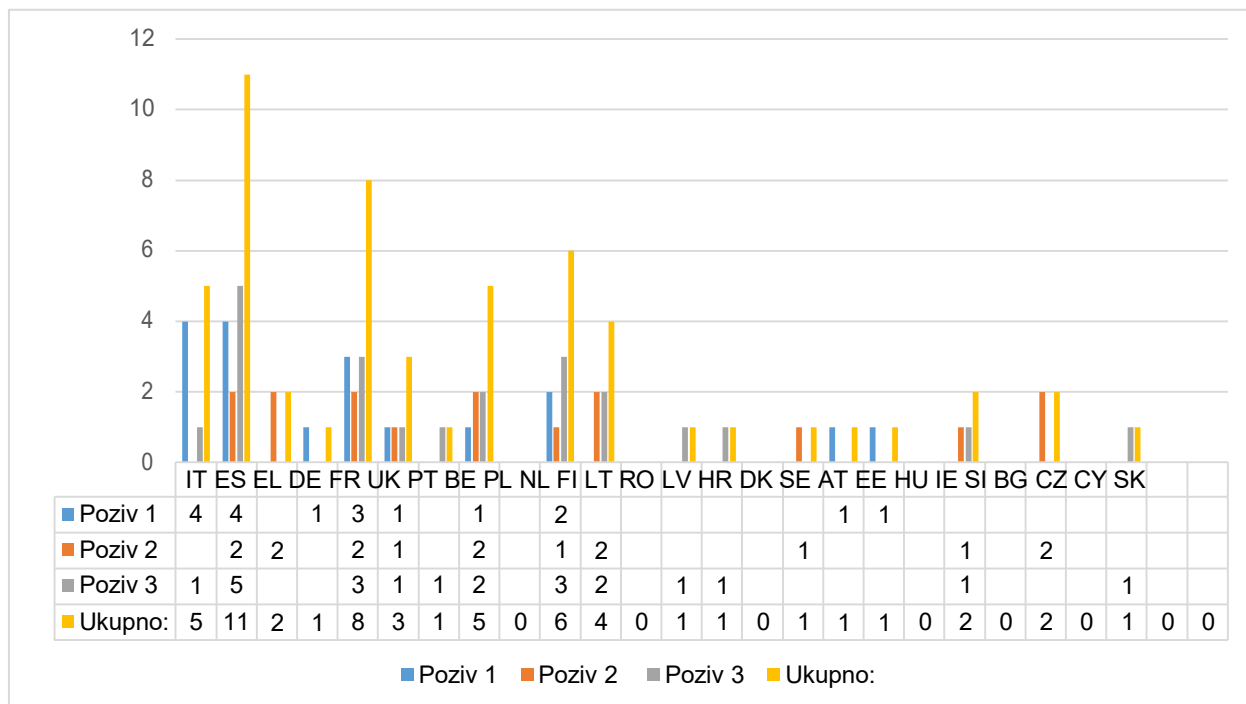
U nastavku diplomskog rada slijedi analiza iskoristivosti projektnih prijedloga po državama članicama EU.

28. Analiza iskoristivosti projekata po državama članicama

Iskoristivost projekata puno je važnija od samih prijava zbog toga jer se puno novaca i vremena utroši u samo pisanje projekata, obradu podataka, analizu podataka i ostalih čimbenika koji uključuju izradu samog projekta.

Može se reći kako je to kompleksan proces, a samo dobivanje prilike za implementaciju projekta šlag je na torti koji pruža urbanim sredinama priliku da potaknu održivi urbani razvoj u svojim regijama. Podizanje urbanog razvoja na lokalnoj razini vodi prema primjerima dobre prakse, pa ukoliko se određeni projekti pokažu korisnima svakako da će ih i druge urbane sredine unutar države pokušati implementirati kako bi na svojoj lokalnoj razini potakle urbani rast i razvoj.

Grafikon 5. Iskoristivost Inicijative Urban po državama članicama u tri poziva na projekte

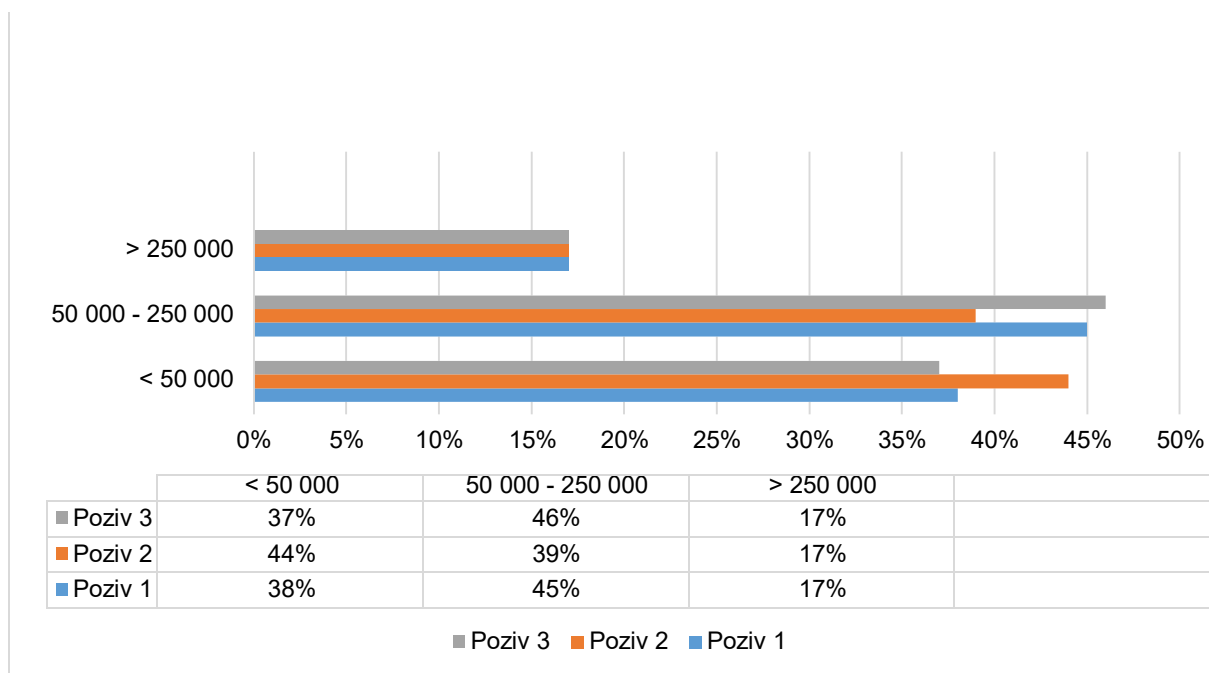
Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/about-us/what-urban-innovative-actions> (pristupljeno 07.11.2018.)

Iz prethodnog grafikona 5. može se zaključiti kako je Španjolska najveći korisnik sredstava EU-a iz Inicijative Urban sa 11 realiziranih projekata, a slijede je Francuska sa 8 projekata i Nizozemska sa 6 projekata. 5 projekata realizirale su Belgija i Italija, a prvih 6 država zaključuje Finska sa 4 realizirana projekta iz Inicijative Urban.

Zanimljiva je činjenica kako od ukupno 28 država članica, njih 10 u sva tri poziva nije uspjelo dobiti nikakve projekte iz Inicijative Urban. Poljska, Litva, Luksemburg, Hrvatska, Estonija, Irska, Bugarska, Malta, Cipar i Slovačka jesu države članice koje u sva tri poziva nisu realizirale niti jedan projekt, drugim riječima, niti jedan njihov projekt nije prepoznat od strane Inicijative Urban za uključivanje urbanih područja tih država u program razvoja istih.

Sljedeći grafikon prikazati će nam kakve su veličine urbana središta ili gradovi koji su se aplicirali za projekte iz Inicijative Urban.

Grafikon 6. Veličina urbanih središta apliciranih za projekte Inicijative Urban prema broju stanovnika

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://uia-initiative.eu/en/news-events/184-applications-received-3rd-call-proposals> (pristupljeno 11.11.2018.)

Grafikon 6. daje čitateljima uvid u strukturu gradova ili urbanih središta koji nisu deklarirani kao gradovi, a koji su se aplicirali na projekte iz Inicijative Urban.

Dakle, u sva tri poziva vidljivo je kako u strukturi apliciranih projekata prevladavaju oni do 250 000 stanovnika. Jedina bitna razlika je da je u prvom pozivu bilo više poziva urbanih središta između 50 000 i 250 000 stanovnika (45%) naspram onih manjih od 50 000 stanovnika (38%).

Drugi poziv mijenja raspored pa tako urbana središta do 50 000 stanovnika imaju 44% od ukupno apliciranih urbanih središta, a ona između 50 000 i 250 000 stanovnika čine 39%.

Treći poziv sličan je prvom prema postocima pa je u njemu bilo aplicirano ukupno 37% urbanih središta do 50 000 stanovnika, a ostatak su gradovi između 50 000 i 250 000 stanovnika sa 46% apliciranih projekata. Ostatak čine urbane sredine preko 250 000 stanovnika sa 17%.

Zanimljivost prilikom ove analize jest činjenica da je u sva tri poziva provedena do sada, a četvrti je poziv u tijeku, postotak apliciranih urbanih središta iznad 250 000 stanovnika bio 17%.

Tablica 11. Gradovi prema veličini stanovnika koji su ostvarili projekte iz Inicijative Urban

Poziv	< 100 000	< 500 000	< 1 000 000	>1 000 000	Ukupno
1.	2	5	4	7	18
2.	6	9	1	0	16
3.	5	7	5	5	22

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en> (pristupljeno 11.11.2018.)

U tablici 11. prikazana je struktura gradova prema njihovoj veličini koji su dobili na pozivima za projekte u sklopu Inicijative Urban.

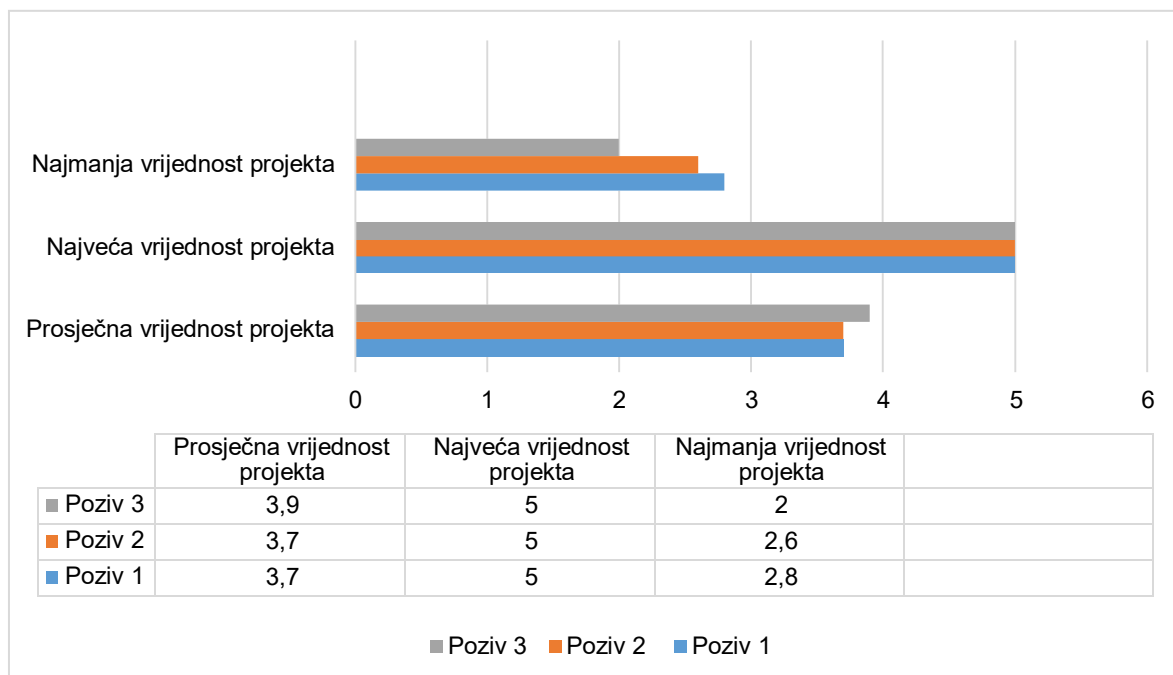
U prvom pozivu najviše projekata, njih 7 jesu ostvarili gradovi iznad 1 000 000 stanovnika, a slijede gradovi ispod 500 000 stanovnika sa 5 projekata, dok su na začelju oni ispod 1 000 000 stanovnika sa 4 osvojena projekta te ispod 100 000 stanovnika sa 2 osvojena projekta. Dakle, može se vidjeti kako je naglasak ipak stavljen na urbana središta iznad 1 000 000 stanovnika u prvom pozivu Inicijative Urban.

Drugi poziv u potpunosti je suprotnosti od onog prvog zbog činjenice da od 16 projekata koliko ih je odabrano, njih 15 dolazi iz urbanih središta ispod 500 000 stanovnika. Točnije, 6 projekata iz urbanih središta ispod 100 000 stanovnika, a 9 projekata u onim urbanim središtima ispod 500 000 stanovnika.

Treći poziv najviše je linearan u smislu broja projekata koji dolaze iz gradova različite veličine. To bi značilo da 17 projekata dolazi iz gradova ispod 1 000 000 stanovnika, a preostalih 5 iz većih urbanih sredina iznad 1 000 000 stanovnika.

Međutim, iz tablice 11. može se zaključiti kako je trend povećanja dobivanja projekata od strane manjih urbanih područja ispod 500 000 stanovnika, pa i onih ispod 1 000 000 stanovnika. Manje urbane sredine mogu predstavljati dobre prostore za inovativna rješenja koja se kasnije mogu pretočiti i prenijeti znanja na veće urbane sredine.

Grafikon 7. Vrijednosti projekata iz Inicijative Urban (u milijunima eura)

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities/> (pristupljeno 11.11.2018.)

Iz grafikona 7. vidljivo je kako su u sva tri poziva prosječne vrijednosti projekata slične, a u zadnjem pozivu najveća je prosječna vrijednost projekta od 3,9 milijuna eura. Svakako je važno za naglasiti kako veličina i budžet projekata ovisi i o zemljama koje nisu na istim razinama gospodarskog razvoja i standarda.

Za kraj ovog dijela diplomskog rada analizirati će se gradovi koji su ostvarili financiranje od strane EU iz prvog, drugog i trećeg poziva prilikom čega će se vidjeti postoje li gradovi koji su u više navrata ostvarili projekte za koje su se aplicirali.

Tablica 12. Gradovi sa projektima iz prvog poziva za Inicijativu Urban

Grad	Država	Tema
Goteborg	Švedska	Energetska tranzicija
Pariz	Francuska	Energetska tranzicija
Viladecans	Španjolska	Energetska tranzicija
Antwerp	Belgija	Integracija migranta
Bologna	Italija	Integracija migranta
Munich	Njemačka	Integracija migranta
Utrecht	Nizozemska	Integracija migranta
Beč	Austrija	Integracija migranta
Bilbao	Španjolska	Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
Madrid	Španjolska	Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
Milano	Italija	Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
Rotterdam	Nizozemska	Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
Barcelona	Španjolska	Urbano siromaštvo
Birmingham	UK	Urbano siromaštvo
Lille	Francuska	Urbano siromaštvo
Nantes	Francuska	Urbano siromaštvo
Pozzuoli	Italija	Urbano siromaštvo
Torino	Italija	Urbano siromaštvo

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en> (pristupljeno 13.11.2018.)

Tablica 13. Gradovi sa projektima iz drugog poziva za Inicijativu Urban

Grad	Država	Tema
Antwerp	Belgija	Kružna ekonomija
Heraklion	Grčka	Kružna ekonomija
Kerkrade	Nizozemska	Kružna ekonomija
Lappeenranta	Finska	Kružna ekonomija
Ljubljana	Slovenija	Kružna ekonomija
Maribor	Slovenija	Kružna ekonomija
Sevran	Francuska	Kružna ekonomija
Malaga	Španjolska	Kružna ekonomija
Atena	Grčka	Integracija migranta
Coventry	UK	Integracija migranta
Fuenlabrada	Španjolska	Integracija migranta
Arbetslund	Danska	Urbana mobilnost
Gent	Belgija	Urbana mobilnost
Lahti	Finska	Urbana mobilnost
Szeged	Mađarska	Urbana mobilnost
Toulouse	Francuska	Urbana mobilnost

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en> (pristupljeno 13.11.2018.)

Tablica 14. Gradovi sa projektima iz trećeg poziva za Inicijativu Urban

Grad	Država	Tema
Amsterdam	Nizozemska	Klimatske promjene
Barcelona	Španjolska	Klimatske promjene
Manchester	UK	Klimatske promjene
Pariz	Francuska	Klimatske promjene
Sevilla	Španjolska	Klimatske promjene
Riba Roja de Turia	Španjolska	Klimatske promjene
Marseille	Francuska	Kvaliteta zraka
Breda	Nizozemska	Kvaliteta zraka
Helsinki	Finska	Kvaliteta zraka
Ostrava	Češka	Kvaliteta zraka
Portici	Italija	Kvaliteta zraka
Aveiro	Portugal	Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
Cluj	Rumunjska	Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
Cuenca	Španjolska	Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
Eindhoven	Nizozemska	Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
Vantaa	Finska	Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
Ventspils	Latvija	Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
Brussels	Belgija	Stanovanje
Budapešt	Mađarska	Stanovanje
Gent	Belgija	Stanovanje
Lyon	Francuska	Stanovanje
Mataro	Španjolska	Stanovanje

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Inicijativa Urban, dostupno na:

<https://www.uia-initiative.eu/en> (pristupljeno 13.11.2018.)

Barcelona, Pariz, Antwerp i Gent jedina su četiri grada koja su u dva navrata pobijedili na natječaju za Inicijativu Urban. Dakle, može se zaključiti kako i manji gradovi mogu biti izabrani u odnosu na one veće, što dodatno može motivirati manje urbane sredine jer zapravo veličina nije bitna, već pametna inovativna rješenja za održivi urbani razvoj su one odrednice koje Komisija prvotno razmatra u okviru Inicijative Urban.

3. URBACT

URBACT III je program međuregionalne suradnje koji je osnovan 2002. godine, a djelovao je u programskom razdoblju EU-a do 2006. godine pod nazivom URBACT, zatim u programskom razdoblju 2007.-2013. godine pod nazivom URBACT II, a djeluje aktivno i u programskom razdoblju 2014. - 2020. godine pod sadašnjim nazivom URBACT III.

Program je namijenjen svim gradovima diljem EU koji žele izraditi i uspješno provoditi mjere održivog urbanog razvoja i ostale akcijske planove. To je program koji doprinosi ciljevima iz strategije Europa 2020. Kao i primjer Inicijative Urban, tako i URBACT doprinosi održivom urbanom razvoju, ali postoje i znatne razlike između ta dva programa što se tiče administrativnih i financijskih okvira.

URBACT III se financira sredstvima Europskog fonda za regionalni razvoj (u daljnjem tekstu EFRR) i nacionalnih doprinosa. U programu URBACT III za razdoblje 2014.-2020. godine ukupan proračun iznosi 96,3 milijuna eura, od čega je 74,3 milijuna eura osigurano iz EFRR-a, dok je ostatak koji čini 22 milijuna eura osiguran iz nacionalnih doprinosa.⁷³ Zanimljivost je i činjenica da osim svih država članica EU u programu sudjeluju i partnerske države Norveška i Švicarska. Za provedbu programa u Republici Hrvatskoj nadležno je Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja.

Nacionalni doprinos je iznos koji se isplaćuje iz državnog proračuna svake države članice u proračun programa. Taj doprinos iznosi (Ex ante) 4.784,90 eura/godišnje, a za cijelo programsko razdoblje 2014.-2020. godine doprinos iznosi 33.494 eura.

Ostatak nacionalnog doprinosa dolazi od gradova koji kao partneri sudjeluju u programu. Taj doprinos ovisi o tome da li se radi o slabije razvijenim ili tranzicijskim regijama, a koje ostvaruju 85% sufinanciranja iz EFRR-a. Ukoliko se sa druge strane radi o gradovima iz razvijenih regija, onda se može ostvariti sufinanciranje od 70% iz EFRR-a.

Teme koje su uključene u URBACT III program grupiraju se u pet najvažnijih, a to su:⁷⁴ ekonomija, okoliš, inkluzija, upravljanje i integrirani urbani razvoj. Nadalje se teme raščlanjuju prema temama iz Urbane agende za EU koje su prethodno navedene u prvom poglavlju ovog diplomskog rada.

⁷³ URBACT program, dostupno na: <http://urbact.eu/vi%C5%A1e-o-urbact-u> (pristupljeno 15.11.2018.)

⁷⁴ loc.cit.

3.1. Ciljevi URBACT III programa

Četiri su glavna cilja URBACT III programa:

1. Povećanje sposobnosti gradova u provođenju održivih urbanih politika i praksi na integrirani i participativni način,
2. Unaprjeđenje planiranja i izrade održivih urbanih strategija i praksi u gradovima,
3. Poboljšanje provedbe integriranih, održivih strategija urbanog razvoja i pratećih aktivnosti,
4. Osiguravanje da stečena znanja iz programa URBACT budu na raspolaganju stručnjacima i donositeljima odluka te da zajedno dijele know-how o održivom urbanom razvoju.⁷⁵

Program URBACT III ne osigurava sredstva za infrastrukturne investicije koje se tiču izgradnje infrastrukture i slično, već podržava mjere koje su namijenjene kreatorima javnih politika, izgradnji kapaciteta za upravljanje gradovima, edukaciju građana kroz podizanje svijesti o problematici i izazovima sa kojima se susreću suvremene urbane sredine.

Glavne aktivnosti programa jesu:

- Transnacionalne mreže (pruža se podrška gradovima u izradi i provedbi integriranih urbanih strategija, temeljenih na dobroj praksi i prijenosu know-how strategije),
- Jačanje kapaciteta (jačanje urbanih dionika za jačanje participativnog i integriranog pristupa u oblikovanju urbanih politika),
- Kapitalizacija i širenje informacija (izgradnja i razmjena znanja, a informiranje o izradi i provedbi održivih urbanih politika na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i EU razini).⁷⁶

⁷⁵ URBACT, dostupno na: <http://urbact.eu/vi%C5%A1e-o-urbact-u> (pristupljeno 15.11.2018.)

⁷⁶ Europski fondovi EU, dostupno na: <http://europski-fondovi.eu/> (pristupljeno 15.11.2018.)

Suradnja europskih gradova u okviru URBACT III programa organizirana je kroz tri vrste mreža. To su:

1. Mreža za planiranje aktivnosti (mreže partnera koji žele izraditi integrirane strategije i akcijske planove održivog urbanog razvoja. U ovakvim mrežama sudjeluje od 8 do 12 partnera).
2. Mreža za provedbu (mreže partnera koji žele izraditi integrirane strategije i akcijske planove održivog urbanog razvoja, a za koje imaju pripremljena financijska sredstva. Ova mreža omogućuje uključenim gradovima i svim ostalim partnerima da podijele svoja rješenja te iz svojih iskustva izvuku zaključke koji bi mogli biti primjenjivi u njihovim sredinama. U ovakvim mrežama također sudjeluje od 8 do 12 partnera).
3. Mreža za prijenos (glavni su korisnici gradovi koji su proveli integrirane strategije i aktivnosti uz primjenu različitih vrsta financiranja, te gradovi koji žele usvojiti ta iskustva. U ovakvim mrežama sudjeluje od 6 do 8 partnera).⁷⁷

Korisnici URBACT III mreža jesu pored gradova i općina, ostali dionici poput: jedinica mjesne samouprave (mjesni odbori i gradske četvrti), ustanove i trgovačka društva koja su osnovale jedinice lokalne samouprave i koje su u njihovom potpunom ili djelomičnom vlasništvu, a odgovorni su za provedbu specifičnih politika (ekonomski razvoj, zdravstvene usluge, prijevoz i opskrba energijom), nacionalna i regionalna tijela vlasti koja se bave urbanim pitanjima te visoko obrazovne institucije (sveučilišta, fakulteti i istraživački centri) koje se bave urbanim pitanjima.

⁷⁷ URBACT, dostupno na: <http://urbact.eu/vi%C5%A1e-o-urbact-u> (pristupljeno 15.11.2018.)

3.2. Hrvatska i URBACT III program

Hrvatska spada u države EU koje su značajno urbanizirane. To govori činjenica da 60% stanovništva živi u urbanim područjima, a 25% stanovništva koncentrirano je u četiri najveća regionalna središta (Zagreb, Split, Rijeka i Osijek).⁷⁸

Međutim, tema održivog urbanog razvoja relativno je nov pojam za hrvatske gradove, a to se može zaključiti činjenicom da iz Inicijative Urban Hrvatska nije realizirala niti jedan projekt, od ukupno osam apliciranih projekata koji nisu prošli na pozivima.

URBACT program sa misijom umrežavanja gradova oko pametnog, održivog i uključivog razvoja podrazumijeva bavljenje sa širokim rasponom tema.

Ukupno je deset gradova iz Hrvatske u programu URBACT. Solin, Šibenik i Varaždin izabrani su u sklopu prvog URBACT poziva za projektne prijedloge kao projektni partneri u tri transnacionalne mreže.

Od ostalih gradova koji su se pridružili drugim mrežama jesu: Osijek, Petrinja, Split, Koprivnica, Dubrovnik, Zadar i Zagreb.

U sljedećoj tablici 15. prikazat će se projekti koje provode hrvatski gradovi po tematskim područjima.

Tablica 15. *Primjeri hrvatskih gradova iz programa URBACT III*

Grad	Mreža	Tema i izazov
Šibenik	RetailLink	Aktivnosti planiranja urbanog razvoja sa naglaskom na inovativno oživljavanje maloprodajnog sektora u starim gradskim jezgrama.
Split	Freight Tails	Rješavanje problema povećanja teretnog prometa u gradovima.
Zagreb	Smart Impact	Uvođenje tehnologije pametne tehnologije na

⁷⁸ Državni zavod za statistiku, DZS, dostupno na: www.dzs.hr (pristupljeno 15.11.2018.)

		razini mjesne samouprave s ciljem osiguravanja prilika i povećanje konkurentnosti.
Dubrovnik	Techtown	Iskorištavanje digitalnog potencijala za stvaranje novih poslova i gospodarski rast, a kroz otvaranje tvrtki i porast konkurentnosti.
Varaždin	MAPS	Obnova i oživljavanje bivših vojnih područja te njihova pretvorba u urbano održivo upravljanje, u svrhu poticanja socijalne inkluzije i kohezije.
Solin	Sub>Urban	Istraživanje i planiranje urbanog razvoja kroz prenamjenu gradskog područja putem novih praksi planiranja, instrumenata i partnerstava (proces tranzicije iz poslijeratnih predgrađa u urbana okruženja).
Dubrovnik	2nd Chance	Revitalizacija zgrada i znamenitosti u gradovima sa ciljem osiguravanja prostora za zajedničko dobro.
Šibenik	Vital Cities	Inovativni dizajn i

		planiranje za projektiranje gradskih prostora za reformu usluga i rušenje prepreka za sudjelovanje manje aktivnih građana.
Osijek	Urban Green Labs	Stvaranje novih oblika upravljanja na lokalnoj razini kroz promjenu navika građana (samostalna gospodarstva okrenuta zajednici kroz promjenu infrastrukture i usluga).
Zadar	SUMP	Razvoj sveobuhvatne, produktivne i održive strategije za mobilnost u gradovima.
Koprivnica	CLEO	Smanjenje potrošnje energije kroz javne nabave sa ciljem pozitivnog učinka na poslovni sektor, građanstvo i cjelokupnu lokalnu zajednicu.
Petrinja	AGRI URBAN	Povećanje broja zaposlenih u sektoru proizvodnje ekološke hrane.

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: URBACT, dostupno na: <http://urbact.eu/hrvatski-gradovi-u-urbact-programu> (pristupljeno 15.11.2018.)

3.3. Rezultati i odobrena sredstva iz EFRR-a hrvatskim gradovima

Iskoristivost programa je drugim riječima pokazatelj koliko su bespovratnih sredstava hrvatski gradovi osigurali iz EFRR-a za svoje projekte.

Tablica 16. *Odobrena sredstva hrvatskim gradovima iz EFRR-a*

Grad i Mreža	Odobrena bespovratna sredstva iz EFRR-a (u eurima)
Šibenik; RetailLink	55.735,00
Split; Freight Tails	56.355,00
Zagreb; Smart Impact	45.040,00
Dubrovnik; Techtown	57.990,00
Varaždin; MAPS	79.304,40
Solin; Sub>Urban	54.405,00
Dubrovnik; 2nd Chance	44.136,40
Šibenik; Vital Cities	41.945,06
Osijek; Urban Green Labs	Nije poznato
Zadar; SUMP	49.939,38
Koprivnica; CLEO	41.326,00
Petrinja; AGRI URBAN	50.000,00
Ukupno:	576.176,24

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: URBACT, dostupno na: <http://urbact.eu/files/urbact-iii-list-approved-beneficiaries-march-2018> (pristupljeno 15.11.2018.)

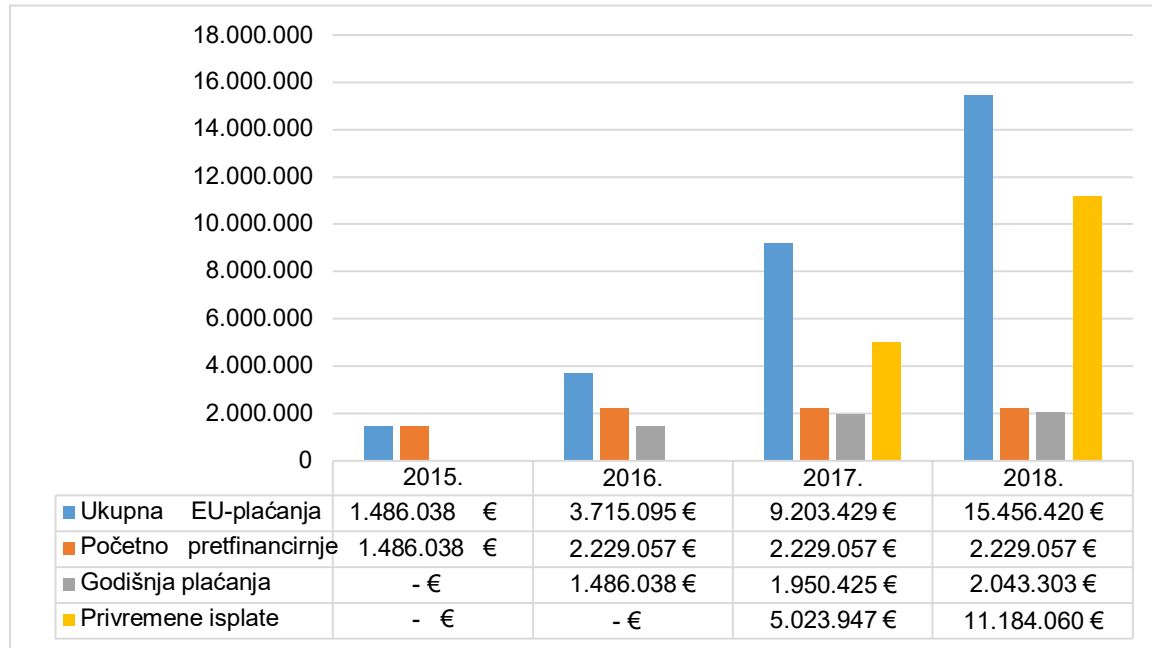
Iz tablice 16. se može zaključiti kako su u usporedbi sa projektima iz Inicijative Urban, sredstva iz URBACT programa praktički beznačajna i zaista je velika razlika između njih. Međutim, funkcioniranje samog programa URBACT III razlikuje se od Inicijative Urban.

Gradovi partneri u URBACT III programu dobivaju proračun koji se dijeli na sve gradove unutar projekta, pa stoga navedeni iznosi ne izgledaju značajnima međutim oni svakako pomažu gradovima kako bi proveli projekte za razvoj svojih urbanih sredina.

3.4. Analiza EU plaćanja za URBACT III program

U sljedećem grafikonu biti će prikazana plaćanja koja je EU izvršila za URBACT III program od 2015. do 2018. godine. Ukupan iznos koji je osiguran od strane EU, točnije od EFRR-a iznosi 74,3 milijuna eura.

Grafikon 8. EU-plaćanja za URBACT III program između 2015. i 2018. godine

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Europska komisija, dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/programmes/2014TC16RFIR003> (pristupljeno 16.11.2018.)

Prema podacima iz grafikona 8. može se zaključiti kako je u početku programskog razdoblja 2014. -2020. godine bilo iskorišteno manje od 1,5 milijuna eura što je i logično obzirom da je programsko razdoblje bilo na početku, a države članice tek su kretale u fazu realiziranja projekata u sklopu programa URBACT III.

U 2016. godini ukupan iznos godišnjih EU-plaćanja za program URBACT III više se nego udvostručio, pa je iznosio 3,7 milijuna eura. To je u postocima svega 5% od ukupno 74,3 milijuna eura koliko je EU osigurala u sedmogodišnjem programskom razdoblju za navedeni program.

Sljedeće, 2017. godine ukupna EU-plaćanja za URBACT III utrostručila su se, a iznosila su ukupno 9,2 milijuna eura što iznosi 12% ukupne EU alokacije za programsko razdoblje.

Aktualne 2018. godine, iako podaci nisu prezentirani na godišnjoj razini zbog vremenskog razdoblja pisanja ovog diplomskog rada, završno sa studenim 2018. godine, ukupna EU-plaćanja za URBACT III iznose 15,5 milijuna eura što je također značajan porast na godišnjoj razini u odnosu na 2017. godinu. Ukupna EU-plaćanja iznose 21% od ukupne alokacije od 74,3 milijuna eura.

Dakle, URBACT III program ima tendenciju povećanja iskorištavanja sredstava EU, ali to još uvijek nije na razini koja je očekivana jer iznosi svega 21% alokacije u 2018. godini. Svakako da je potencijalni razlog za takav ishod i činjenica kako iz ESIF-a dolaze mnogobrojni programi koji su državama članicama na raspolaganju.

Svaki od programa koji su navedeni u ovom diplomskom radu (Inicijativa Urban, URBACT III, ITU mehanizam) imaju pojedinačne uvjete koje države članice ili njihove urbane sredine moraju ispunjavati kako bi se uopće nalazili u zadovoljavajućim okvirima za razmatranje njihovih projekata u sklopu programa EU.

U nastavku ovog diplomskog rada definirati će se novi mehanizam ili instrument pod nazivom "Integrirana teritorijalna ulaganja" koji se nadovezuje na URBACT III i tiče se održivog urbanog razvoja urbanih središta.

4. Novi instrumenti održivog urbanog razvoja u EU

Održivi urbani razvoj dio je strategije Europa 2020., a gradovi su temelj urbanizma u današnjoj Europi. Gradovi su kako je i prije naglašavano u ovom diplomskom radu pokretači gospodarskog razvoja, ali istodobno i najveći generatori onečišćenja. Više od dvije trećine stanovništva EU danas živi u gradovima.

Urbanom agendom EU koja još uvijek nije dovršena, naglasak je na prestanku gledanja gradova unutar svojih administrativnih granica. Suvremene urbane sredine potrebno je promatrati u sklopu urbaniziranih sredina sa funkcionalno integriranom okolicom. Javlja se potreba za obnovom fizičke infrastrukture gradova, ali i njihovih socioekonomskih karakteristika.

Policentričan razvoj u odnosu na monocentričan daje mogućnosti manje razvijenim sredinama da pokažu svoj potencijal kojeg svakako imaju. Monocentričan razvoj vodi prema nejednakom urbanom razvoju. U sklopu policentričnog razvoja, ne misli se samo na administrativnu važnost gradova na nacionalnoj razini (primjer Zagreb). Značajan je policentričan razvoj na lokalnoj razini jer se time jača snaga regija, a regionalni razvoj trebao bi biti cilj policentričnog razvoja svake države.

Socijalna polarizacija i segregacija problemi su sa kojima se susreće EU. To je pogotovo značajno nakon gospodarske krize, a vidljivi su navedeni procesi čak i u najrazvijenijim gradovima unutar područja EU. Migrantska kriza i dolazak izbjeglica tijekom 2015. godine stavlja dodatni pritisak na proračun EU-a, a socijalnu polarizaciju urbanih sredina dodatno pojačavaju predgrađa gradova naseljena siromašnim stanovništvom koje nije u dovoljnoj mjeri integrirano u društvo. Osim navedenih problema, urbani ekosustavi su pod velikim pritiskom, a priljevom novih siromašnijih stanovnika sa nižim obrazovnim statusom takvi se rizici samo povećavaju što stvara nedovoljno razvijena predgrađa, a samim time nameće potrebu za novim instrumentima i primjerima dobre prakse za održivi urbani razvoj na području EU.

U prethodnim poglavljima ovog diplomskog rada analizirani su programi u sklopu urbanog razvoja EU, ali i prezentirani neki od rezultata takvih programa. U financijskoj perspektivi 2014. – 2020. godine osmišljeni su novi instrumenti urbanog razvoja, kako bi se dodatno ojačale urbane sredine.

Naglasak je stavljen na strategiju Europa 2020. kako bi se potakla urbana obnova, a to se želi postići korištenjem europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova.

Novi instrumenti jesu:

1. Integrirana teritorijalna ulaganja (Integrated Territorial Investment; ITU mehanizam),
2. Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice (Community-Led Local Development; CLLD).⁷⁹

U ovom diplomskom radu naglasak je stavljen na ITU mehanizam, stoga će se CLLD program u ovom dijelu rada navesti u osnovnim točkama dok će se ITU mehanizam obraditi u sljedećem poglavlju.

Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice (u daljnjem tekstu CLLD) predstavlja mehanizam koji se temelji na LEADER pristupu, a uključuje partnere na lokalnoj razini, predstavnike civilnog društva, gospodarske dionike u svrsi izrade i provedbe integrirane lokalne strategije za održivu budućnost.⁸⁰

Prema Uredbi EU br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća⁸¹ o potpori ruralnom razvoju od strane Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (u daljnjem tekstu EPFRR), LAG-ovi (Lokalne akcijske grupe) su odabrani kao nositelji CLLD mehanizma. Ukupna alokacija od strane EU je 3% EPFRR-a što iznosi 67,5 milijuna eura.

Svrha je stvaranje sinergije lokalnih dionika i provedba lokalnih razvojnih strategija. Razvoj regija bitan je čimbenik za konkurentnost i rast cjelokupne države. U Hrvatskoj je posebno naglašen problem privatizacije i tranzicije sa nekadašnjeg planskog na tržišno gospodarstvo, gdje su narušeni i vlasnički odnosi, a posebno se to odnosi na ratna zbivanja kada su kao posljedica ostala devastirana industrijska područja, a prisilnim migracijama i odljevom stanovništva urbana su područja izgubila na značaju. Taj se značaj ogleda u konkurentnosti i rastu.

⁷⁹ Katurić I., Tandarić N., Simov S., *Integrirana teritorijalna ulaganja kao instrument urbane obnove u Republici Hrvatskoj*, 2016., str. 292,293, dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/303895399_Integrirana_teritorijalna_ulaganja_kao_instrument_urbane_obnove_u_Republici_Hrvatskoj (pristupljeno 10.12.2018.)

⁸⁰ Tufekčić M., Tufekčić Ž., *EU POLITIKE I FONDOVI 2014-2020*, Plavi partner d.o.o., Zagreb, 2013., str. 32

⁸¹ Europska komisija, *Uredba EU br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1310> (pristupljeno 20.11.2018.)

Upravo su to razlozi za urbanom obnovom i ponovnim uključivanjem lokalnih dionika za održivi urbani razvoj.

CLLD mehanizam se financira iz četiri fonda:

1. Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR-a),
2. Europskog socijalnog fonda (ESF-a),
3. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR-a),
4. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR-a).⁸²

Ciljevi CLLD-a jesu:

- Suradnja i umrežavanje kroz poticanje poduzetništva za razvoj lokalnih područja,
- Inovativni pristup lokalnom razvoju,
- Integrirani i višesektorski pristup,
- Decentralizirana administracija (isporuka projekata preko LAG-ova),
- Lokalna javno-privatna partnerstva,
- Integrirani pristup odozdo prema gore za boljitak lokalne zajednice.⁸³

4.1. Integrirana teritorijalna ulaganja

Integrirana teritorijalna ulaganja (u daljnjem tekstu ITU mehanizam) predstavljaju novi mehanizam EU u programskom razdoblju 2014.-2020. godine koji će potaknuti održivi urbani razvoj, ojačati ulogu gradova kao pokretača gospodarskog razvoja.⁸⁴ Mehanizmom se potiče suradnja jedinica lokalne i regionalne samouprave te razvoj administrativnog kapaciteta gradova. 5% Europskog fonda za regionalni razvoj mora biti uloženo u projekte urbanog razvoja u svakoj državi članici EU.

⁸² LEADER Mreža, dostupno na: <http://www.lmh.hr/leader-clld/clld> (pristupljeno 21.11.2018.)

⁸³ loc.cit.

⁸⁴ Europska komisija, *Uredba EU br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303&from=hr> (pristupljeno 21.11.2018.)

ITU mehanizam sastoji se od skupa aktivnosti koje se u gradovima mogu financirati iz tri različita fonda:

1. Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR),
2. Kohezijskog fonda (KF),
3. Europskog socijalnog fonda (ESF).⁸⁵

Potpisanim Sporazumom definirano je da je ukupan iznos bespovratnih sredstava EU-a za projekte koji su gradovi sami odabrali u skladu sa tematskim područjima u okviru mehanizma 303,4 milijuna eura.

Iz EFRR-a je tako osigurano ukupno 253 milijuna eura, iz KF-a 50,35 milijuna eura, a iz ESF-a 42 milijuna eura.

U sklopu ITU mehanizma predviđeno je financiranje raznolikih projekata kroz dva operativna programa u programskom razdoblju 2014.-2020. godine. Prvi je Operativni program Konkurentnost i kohezija, a drugi je Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali.

Sredstva će biti dodijeljena otvorenim pozivima koji će biti ograničeni ili će biti namijenjena za financiranje strateških projekata određenih urbanih područja putem izravne dodjele.

Prije kretanja u same projekte za razvoj urbanih područja RH, potrebno je definirati prioritetna urbana područja koja su prepoznata i odabrana u sklopu daljnje provedbe ITU mehanizma.

4.2. Odabir urbanih područja u RH za provedbu ITU mehanizma

Prije kretanja u provedbu ITU mehanizma potrebno je odabrati urbana područja koja će provoditi mehanizam što će se u konačnici odraziti na gospodarski i urbani razvoj Hrvatske. Na području Hrvatske u prethodnih je 20-ak godina, a može se reći nakon neovisnosti, naglašeno monocentrično upravljanje svih dionika na nacionalnoj razini, a relativno se malo učinilo po pitanju policentričnog upravljanja države. Upravo je ovaj korak važan u uspostavi policentričnog upravljanja čime se dobiva na disperziji gospodarske aktivnosti.

⁸⁵ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/gradovi-kao-pokretaci-gospodarskog-razvoja/3019> (pristupljeno 21.11.2018.)

Urbani sustavi razvijaju se, djeluju i ponašaju kao cjelina. To je jedno od njegovih bitnih obilježja. Urbani sustavi su sa svim svojim obilježjima odraz načina i stupnja valorizacije nekog prostora, njegove društveno-političke organizacije i njegovog ekonomskog položaja u nacionalnom i svjetskom ekonomskom sustavu.⁸⁶

Poziv za odabir urbanih područja u Hrvatskoj za provedbu ITU mehanizma pokrenut je 23. ožujka 2016. godine i trajao je do 15. srpnja 2016. godine. Na prvi pogled, jedan tako strateški važan poziv trajao je relativno kratko (svega 4 mjeseca), međutim zbog svoje važnosti prepoznata je karakteristika hitnosti i potreba za brzim djelovanjem kako bi se uspostavio ITU mehanizam.

Prihvatljivi prijavitelji u sklopu poziva bila su urbana područja u Hrvatskoj, sa karakteristikom da njihovi gradovi imaju više od 50 000 stanovnika, a to su – Zagreb, Osijek, Rijeka, Split, Zadar, Slavonski Brod i Pula.

U sklopu poziva, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije uspostavilo je Odbor za odabir ITU područja.

Aktivnosti u sklopu ITU mehanizma podijeljene su u tri tematska područja:

1. "Pametni" gradovi (gradovi kao pokretači održivog i tehnološkog gospodarskog rasta),
2. Održivi gradovi (gradovi koji se bore protiv klimatskih promjena promicanjem energetske učinkovitosti i zaštite okoliša),
3. Uključivi gradovi (gradovi koji se bore protiv siromaštva te se zalažu za socijalnu integraciju).⁸⁷

Odluka o odabiru područja za provedbu mehanizma integriranih teritorijalnih ulaganja⁸⁸ donesena je 5. listopada 2016. godine, a odabrana urbana područja jesu:

1. Osijek,
2. Pula,

⁸⁶ Vresk M., *Razvoj urbanih sistema u svijetu*, Sveučilište u Zagrebu, Školska Knjiga, Zagreb, 2002., str. 1

⁸⁷ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/gradovi-kao-pokretaci-gospodarskog-razvoja/3019> (pristupljeno 21.11.2018.)

⁸⁸ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, *Odluka o odabiru područja za provedbu mehanizma integriranih teritorijalnih ulaganja*, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/UserDocImages/Istaknute%20teme/Gradovi%20kao%20pokreta%C4%8Di%20gospodarskog%20razvoja/Odluka%20o%20odabiru%20podru%C4%8Dja%20za%20provedbu%20mehanizma%20integriranih%20teritorijalnih%20ulaganja..pdf> (pristupljeno 22.11.2018.)

3. Rijeka,
4. Slavonski Brod,
5. Split,
6. Zadar,
7. Zagreb.

Urbana područja prethodno navedena, odabrana su odlukom kao ona u kojima će provoditi ITU mehanizam u skladu sa strategijama razvoja tih urbanih područja. To bi značilo da svako navedeno urbano područje mora definirati svoju strategiju sa jasno definiranim ciljevima i smjeru u kojem se želi razvijati pojedino urbano područje.

Grad koji je središte urbanog područja ujedno je i nositelj izrade strategije za razvoj takvog urbanog područja.⁸⁹ Ovom Odlukom navedeni gradovi postaju prihvatljivi nositelji za održivi urbani razvoj u Hrvatskoj.

4.3. Sporazumi sa Urbanim područjima

Nakon Odluke o odabiru područja za provedbu ITU mehanizma, nužnost je bila administrativna uloga Ministarstva i jedinica lokalne samouprave da se definiraju uloge koje će jedni i drugi imati u provođenju ITU mehanizma.

Sporazum o obavljanju delegiranih i s njima povezanih zadaća i aktivnosti u okviru Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.⁹⁰ godine potpisan je 13. travnja 2017. godine. Sporazum je potpisan između Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije (u daljnjem tekstu MRRFEU) i gradova središta urbanih područja u kojima se provodi ITU mehanizam. Svrha Sporazuma definiranje je funkcija koje će obavljati gradovi kao središta urbanih područja u funkciji Posredničkih tijela za ITU mehanizam.

Sporazum je prepoznat kao prvi korak za decentralizaciju i policentrično upravljanje i kontrole korištenja EFRR-a, KF-a i ESF-a u Hrvatskoj jer se jedan dio funkcija spušta na razinu jedinica lokalne samouprave koje će obavljati poslove ocjenjivanja kvalitete i rangiranja projektnih prijedloga. Između ostalog, jedinice lokalne samouprave najbolje mogu prepoznati deficitarne strane urbanih područja u kojima djeluju, a što

⁸⁹ loc.cit.

⁹⁰ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/print.aspx?id=3597&url=print> (pristupljeno 25.11.2018.)

daje veću mogućnost za realizaciju projekata koji će donijeti održivi urbani razvoj na područjima diljem Hrvatske.

Drugi bitan dokument jest Sporazum o provedbi ITU mehanizma u okviru Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. godine.⁹¹ Sporazum je potpisan 7. veljače 2018. godine između MRRFEU-a i gradova središta urbanih područja u kojima se provodi ITU mehanizam.

Svrha Sporazuma bila je definiranje pojedinačnih iznosa bespovratnih sredstava koje će svaki od sedam gradova imati na raspolaganju te uvjeta provedbe integriranih teritorijalnih ulaganja, popis Poziva i vremenski plan provedbe ITU mehanizma na izabranim urbanim područjima.

Ukupan iznos koji je definiran potpisanim Sporazumom je 303,4 milijuna eura za projekte koje su gradovi svojevrijem izabrali sukladno tematskim područjima koje mehanizam pokriva. U nastavku ovog diplomskog rada slijedi tablica 17. sa indikativnim iznosima koje su gradovi dobili za provedbu projekata u sklopu ITU mehanizma.

Tablica 17. Iznos indikativnih alokacija za ITU mehanizam po gradovima

Grad	Iznos alociranih sredstava (u milijunima eura)
Zagreb	91,9
Split	62,8
Rijeka	49,6
Osijek	44,1
Zadar	35,3
Slavonski Brod	31,1
Pula	30,6

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim sa: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/> (pristupljeno 25.11.2018.)

⁹¹ loc.cit.

Međutim, kroz Partnerstva i operativnim programima za održivi urbani razvoj kroz ITU mehanizam osigurano je ukupno 345,35 milijuna eura. Od toga iz:

1. EFRR-a – 253 milijuna eura,
2. KF-a – 50,35 milijuna eura,
3. ESF-a – 42 milijuna eura.⁹²

Ciljevi ulaganja jesu: povoljno okruženje za razvoj poduzetništva, brownfield investicije (na područjima bivših vojno/industrijskih područja), povećanje zapošljavanja i turističkih izdataka kroz unaprjeđenje kulturne baštine, porast broja putnika u javnom prijevozu i povećanje učinkovitosti sustava toplinarstva.⁹³

4.4. ITU mehanizam Pula

MRRFEU odabralo je Pulu kao urbano područje za provedbu integriranih teritorijalnih ulaganja. Grad Pula svoje ciljeve određuje kroz Strategiju razvoja urbanog područja Pula. Urbano središte je formiralo organizacijsku jedinicu u Gradu Puli koja će obavljati poslove ITU posredničkog tijela, gdje će biti 5 službenika, sa plaćom koja je sa 80% financirana iz sredstava EU.

Vizija Strategije glasi: zelen, pametan i uključiv razvoj i rast urbanog područja Pula.

U sklopu izrade Strategije postignut je konsenzus o definiranju tri strateška cilja za urbano područje Pula. Vizija će se ostvariti kroz strateške ciljeve, a oni su:

1. Razvijati zeleno i pametno urbano područje,
2. Koristiti kulturnu baštinu za osnaživanje razvoja urbanog područja,
3. Osnaživati uključivost urbanog područja.⁹⁴

Cilj 1 ostvariti će se na način da će pozornost biti usmjerena na jačanje malog gospodarstva kroz aktivnosti koje imaju potencijal za povećanje konkurentnosti na urbanom području Pula, ali uz poštivanje vrijednosti održivog razvoja. To podrazumijeva da će naglasak biti stavljen na zelene i inovativne projekte za zaštitu

⁹² Strukturni fondovi EU, dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2018/04/2-PPT-ITU-mehanizam.pdf> (pristupljeno 25.11.2018.)

⁹³ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/> (pristupljeno 25.11.2018.)

⁹⁴ Grad Pula, *Strategija razvoja urbanog područja Pula*, dostupno na: http://www.pula.hr/site_media/media/filer_public/d2/a0/d2a02f95-7b02-4bcd-9df3-76401c4847bd/strategija_razvoja_urbanog_podrucja_pula.pdf (pristupljeno 20.11.2018.)

okoliša, promicanjem energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije. Nadalje, dodatno će se ulagati u obrazovanje, sa naglaskom na inovativne obrazovne procese, programe i tehnologije u svrhu postizanja društveno ekonomskog razvoja urbanog područja Pula.

Cilj 2 iznimno je zahtjevan i potrebno je obzirno osmišljavanje u procesu provedbe istog. Istarska županija jedna je od nekoliko županija na teritoriju Hrvatske koja je u povijesti pripadala različitim vlastima. Od Rimskog Carstva, Austro-Ugarske monarhije, Italije pa do bivšeg socijalističkog sustava (SFRJ), do osamostaljenja početkom 90-ih godina 20. stoljeća. Različite vlasti ostavile su kulturnu baštinu u obliku povijesnih znamenitosti, arheoloških nalazišta, crkava i muzeja, fresaka i ostalih kulturnih ostataka koje je potrebno očuvati i zaštititi. Stoga su aktivnosti vezane uz kulturnu baštinu prepoznate kao potencijalni generatori razvoja urbanog područja Pula.

Način ostvarenja ovog cilja bazirati će se na dva prioriteta. Prvi se odnosi na jačanje veze između kulturne baštine i turističke ponude. Naglasak će biti stavljen na bivše vojne objekte i njihovo približavanje građanima kroz otvaranje novih radnih mjesta i razvoja urbanog područja. Drugi prioritet odnosi se na očuvanje tradicijskih vrijednosti i identiteta urbanog područja, kako bi se očuvala multikulturalnost te ojačalo gospodarstvo na urbanom području Pula.

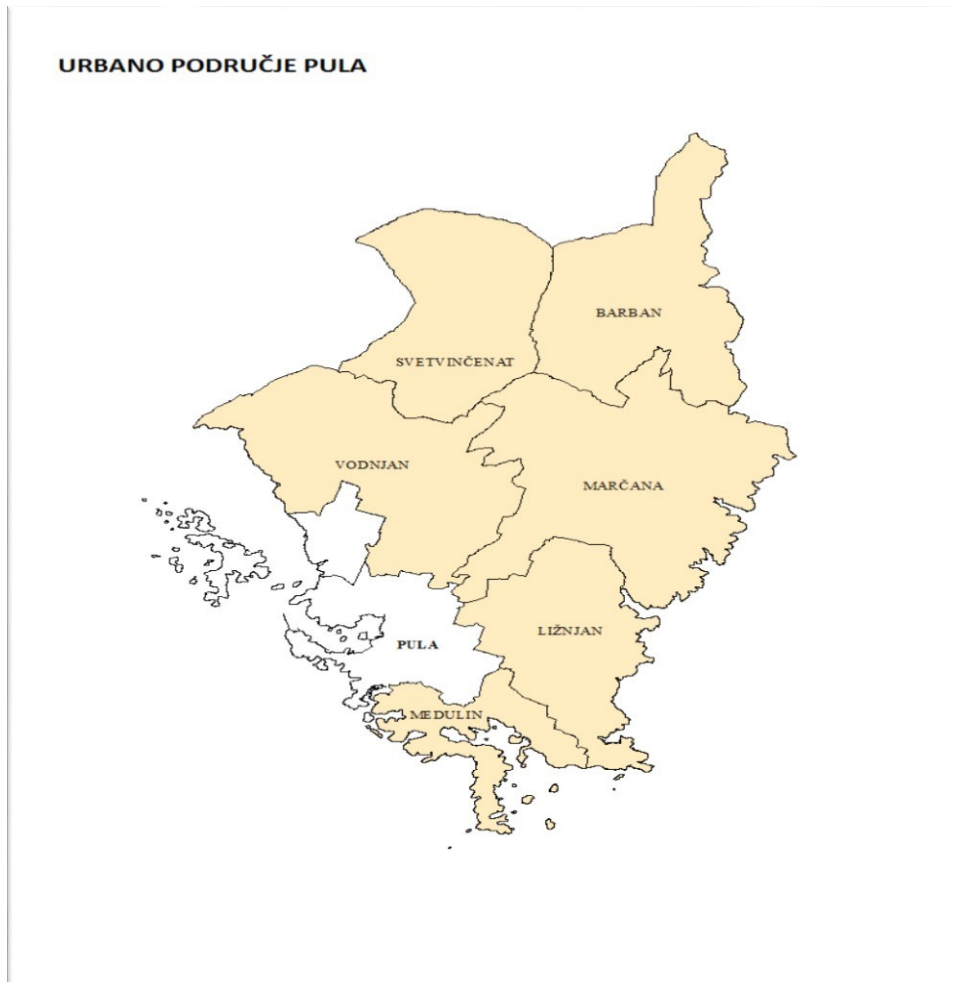
Cilj 3 tiče se osnaživanja uključenosti urbanog područja. Urbano područje Pula definirano je 2016. godine i kao takvo je novo i predstavlja sedam jedinica lokalne samouprave koje nemaju istu razinu razvoja i obilježja. Međutim jedna je važna točka koja ih veže, a to je integrirano djelovanje svih sastavnica kako bi se doprinijelo održivom urbanom razvoju cjelokupnog područja.

Cilj se predviđa ostvariti mjerama za unaprjeđivanje poslovanja javne uprave i procesa planiranja razvoja, participativnim pristupom u kreiranju i provedbi lokalnih javnih politika i osnaživanjem civilnog društva. Ostale su mjere podizanje socijalnih usluga na urbanom području Pula, razvoj društvenog poduzetništva, razvoj uvjeta za obrazovanje, te za sport i rekreaciju.

Urbano područje Pule teritorijalno je obuhvaćeno sa dva grada i pet općina: Grad Pula, Grad Vodnjan, Općina Barban, Općina Ližnjan, Općina Marčana, Općina Medulin, i Općina Svetvinčenat.

Urbano područje Pula obuhvaća 40% ukupnog broja stanovnika Istarske županije, a ujedno je u Gradu Puli najviše stanovnika od cijelog urbanog područja (70% ukupnog broja stanovnika urbanog područja). Na urbanom području Pula 2011. godine bilo je 83.201 stanovnika od ukupno 208.055 u cijeloj Istarskoj županiji.⁹⁵

Slika 1. Kartografski prikaz urbanog područja Pula

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/> (pristupljeno 25.11.2018.)

Radna skupina koja je bila uključena u proces izrade Strategije urbanog područja Pula odredila je deset strateških projekata čime će se postići održivi urbani razvoj urbanog područja Pula. Projekti su prikazani u tablici 18., a ukupno se planira utrošiti indikativno 1.377.571,775 kuna.

⁹⁵ Državni zavod za statistiku, DZS, dostupno na: www.dzs.hr (pristupljeno 20.11.2018.)

Tablica 18. Strateški projekti za urbano područje Pula

Projekt	Indikativni trošak (u HRK)
Co-working	16.192.500
Nabava SPP autobusa i izgradnja SPP punionice	47.925.000
Čišćenje podmorja pulske luke, sanacija lukobrana i putnički terminal	1.125.000.000
Prenamjena ex vojnog objekta – Mornaričke bolnice za potrebe pulskog Sveučilišta Jurja Dobrile	121.600.000
Edukativni centar za poduzetništvo i cijelo životno učenje Stara mehanika	5.700.000
Pulski fortifikacijski sustav	17.978.025
Konzervacija i rekonstrukcija Malog rimskog kazališta u Puli	12.550.000
Projekt Cave Romane	11.250.000
Integrirani projekt svetvinčentske kulturne baštine	4.376.250
Rekonstrukcija kompleksa stare uljare u multimedijски centar MMC Torcio i hostel	15.000.000
Ukupno	1.377.571.775

Izvor: izrada autora prema podacima preuzetim na Grad Pula, dostupno na: <http://www.pula.hr/> (pristupljeno 01.12.2018.)

Dosadašnji rezultati provedbe projekata ne mogu se kvantificirati na urbano područje Pula zbog činjenice jer su projekti tek u fazi pripreme i na natječajnim pozivima. U okviru Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali, Urbanom području Pula ukupno je alocirano 27 milijuna kuna iz ESF-a.

U projektu modernizacije javnog gradskog prijevoza, Gradu Puli su po potpisivanju Ugovora o dodijeli bespovratnih sredstava putem Javnog poziva za dodjelu sredstava Fonda za sufinansiranje provedbe EU projekata na lokalnoj i regionalnoj

razini za 2018. godinu odobrena dodatna bespovratna sredstva od 9 milijuna kuna.⁹⁶ To povećava bespovratna sredstva projekta na sveukupno 42,7 milijuna kuna (88% bespovratnih sredstava EU) za projekt u kojemu su partneri Pulapromet i Plinara d.o.o., a kojim se kreće u proces nabave 20 ekoloških autobusa na plin i izgradnja punionice za modernizaciju javnog gradskog prijevoza.

⁹⁶ Grad Pula, *Novosti*, dostupno na: <http://www.pula.hr/hr/novosti/detail/18335/pulaprometu-i-plinari-dodijeljeno-dodatnih-9-milijuna-kuna-bespovratnih-sredstava-za-modernizaciju-javnog-gradskog-prijevoza/> (pristupljeno 21.11.2018.)

5. Zaključak

Ovaj diplomski rad obuhvatio je analizu i statistiku podataka o tome koliko su financijskih sredstava privukle države članice iz inicijativa i programa koji su namijenjeni održivom urbanom razvoju u EU. Analizirani su Inicijativa Urban, URBACT program i ITU mehanizam.

Naglasak je bio stavljen na održivi urbani razvoj u gradovima diljem EU i izazove sa kojima se njihove urbane sredine susreću. Analizom i tematskom pokrivenošću odabranih projekata iz svih navedenih programa dobio se pregled prioriteta EU-a kao i prioriteta koji su odabrani u prethodnom programskom razdoblju. Demografski, politički i migracijski procesi posljednjih godina doprinose novim potrebama za povlačenje bespovratnih sredstava iz EU-a unutar održivog urbanog razvoja.

Prvi analizirani program Inicijativa Urban pokazao je kako zapadne države EU-a, a to su: Španjolska, Francuska, Nizozemska, Belgija, Italija i Finska zauzimaju čelna mjesta prema iskoristivosti bespovratnih sredstava iz navedenog programa. Inicijativa Urban kao prvi analizirani program prema veličini je svakako velik sa budžetom od 372 milijuna eura u sedmogodišnjem programskom razdoblju.

Drugi analizirani program URBACT III ima na raspolaganju ukupno 74,3 milijuna eura, pa je u odnosu na Inicijativu Urban relativno mali program. Međutim, on okuplja mreže gradova i drugačija je struktura samog programa pa se dva programa mogu usporediti jedino u činjenici da imaju isti cilj – održivi urbani razvoj. Iskoristivost URBACT III programa ima tendenciju rasta od 2015. godine kada je krenuo u provedbu. Ukupna trenutna iskoristivost programa iznosi 21% što je relativno malo, ali ukoliko se do kraja programskog razdoblja nastave dosadašnja godišnja kretanja, iskoristivost će biti preko 50%.

Zadnji analizirani program tiče se ITU mehanizma i hrvatskim je urbanim područjima na raspolaganju preko 345 milijuna eura. Budući da su projekti u ranoj fazi, iskoristivost trenutno nije bilo moguće kvantitativno analizirati, međutim program je obećavajući, a sve u cilju gospodarskog razvoja i konkurentnosti urbanih područja na razini Hrvatske.

Literatura

Knjige

1. Grupa autora, *EU projekti – od ideje do realizacije*, TIM4PIN d.o.o., Zagreb, 2016.
2. Tufekčić M., Tufekčić Ž., *EU POLITIKE I FONDOVI 2014-2020*, Plavi partner d.o.o., Zagreb, 2013.
3. Vela A., *Menadžment ESI fondova*, Školska knjiga, Zagreb, 2015.
4. Vresk M., *Razvoj urbanih sistema u svijetu*, Sveučilište u Zagrebu, Školska knjiga, Zagreb, 2002.

Internet

5. Državni zavod za statistiku, dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 15.11.2018.)
6. Europska agencija za okoliš, dostupno na: <https://www.eea.europa.eu/publications/air-implementation-pilot-2013> (pristupljeno 12.11.2018.)
7. Europska komisija, *Odluka 94/C 180/02*, 1994., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1994:180:FULL&from=EN/> (pristupljeno 09.12.2018.)
8. Europska komisija, *Cities of tomorrow – challenges, visions, ways forward*, 2011., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_final.pdf (pristupljeno 13.11.2018.)
9. Europska komisija, *Delegirana Uredba Komisije br. 522/2014*, 2014., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0522&from=EN> (pristupljeno 04.11.2018.)
10. Europska komisija, *Ex-post evaluation Urban Community Initiative (1994-1999)*, kolovoz 2003., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/ec/1989-1999/#1 (pristupljeno 09.12.2018.)

11. Europska komisija, *LIFE i kvaliteta zraka*, 2014., dostupno na: <http://ec.europa.eu/environment/life/publications/lifepublications/lifefocus/documents/airquality.pdf> (pristupljeno 12.11.2018.)
12. Europska komisija, *Pact of Amsterdam*, 2016., dostupno na: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/pact-of-amsterdam_en.pdf (pristupljeno 05.11.2018.)
13. Europska komisija, *Strategija Europa 2020.*, dostupno na: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (pristupljeno 14.11.2018.)
14. Europska komisija, *Šesto izvješće o gospodarskoj, društvenoj i teritorijalnoj koheziji*, 2014., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/information/publications/reports/2014/6th-report-on-economic-social-and-territorial-cohesion (pristupljeno 01.12.2018.)
15. Europska komisija, *URBAN DEVELOPMENT IN THE EU: PROJECTS SUPPORTED BY THE EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND DURING 2007-13 PERIOD*, 2013., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/50_projects/urban_dev_erdf50.pdf (pristupljeno 10.12.2018.)
16. Europska komisija, *Uredba 1301/2013 Europskog Parlamenta i Vijeća*, 2013., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1301&from=HR> (pristupljeno 01.11.2018.)
17. Europska komisija, *Uredba br. 1784/1999 Europskog parlamenta i Vijeća o Europskom socijalnom fondu*, 1999., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999R1784&from=EN> (pristupljeno 09.12.2018.)
18. Europska komisija, *Uredba EU br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303&from=hr> (pristupljeno 21.11.2018.)
19. Europska komisija, *Uredba EU br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća*, 2013., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R1310> (pristupljeno 20.11.2018.)

20. Europska komisija, *Zatvaranje kruga – Akcijski plan EU-a za kružno gospodarstvo*, 2015., dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:8a8ef5e8-99a0-11e5-b3b7-01aa75ed71a1.0023.02/DOC_1&format=PDF (pristupljeno 10.11.2018.)
21. Europska unija, *Ex-Post Evaluation of Cohesion Policy programmes 2000-06: The URBAN Community Initiative*, Lipanj 2010., dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/urbanii/final_report.pdf (pristupljeno 09.12.2018.)
22. Europski fondovi EU, dostupno na: <http://europski-fondovi.eu/> (pristupljeno 15.11.2018.)
23. Eurostat, dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat> (pristupljeno 11.11.2018.)
24. Eurostat, *Eurostat Regional yearbook*, 2018., dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/KS-HA-18-001> (pristupljeno 23.11.2018.)
25. Grad Pula, *Novosti*, dostupno na: <http://www.pula.hr/hr/novosti/detail/18335/pulaprometu-i-plinari-dodijeljeno-dodatnih-9-milijuna-kuna-bespovratnih-sredstava-za-modernizaciju-javnog-gradskog-prijevoza/> (pristupljeno 21.11.2018.)
26. Inicijativa Urban, *Četvrti poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2018., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2018-10/ToR_Call%204_UIA_11_10_2018_HR.pdf (pristupljeno 13.11.2018.)
27. Inicijativa Urban, *Drugi poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2015., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2015-12/UIA_ToR_HR.pdf (pristupljeno 10.11.2018.)
28. Inicijativa Urban, *Innovative Urban Actions*, dostupno na: <https://www.uia-initiative.eu/en/about-us/what-urban-innovative-actions> (pristupljeno 03.11.2018.)
29. Inicijativa Urban, *Prvi poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2015., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2015-12/UIA_ToR_HR.pdf (pristupljeno 07.11.2018.)
30. Inicijativa Urban, *Treći poziv za podnošenje projektnih prijedloga*, 2017., dostupno na: https://www.uia-initiative.eu/sites/default/files/2017-12/ToR_3rdCall_UIA_15122017_HR_Final.pdf (pristupljeno 11.11.2018.)

31. Katurić I., Tandarić N., Simov S., *Integrirana teritorijalna ulaganja kao instrument urbane obnove u Republici Hrvatskoj*, 2016., dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/303895399_Integrirana_teritorijalna_ulaganja_kao_instrument_urbane_obnove_u_Republici_Hrvatskoj (pristupljeno 10.12.2018.)
32. Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja, dostupno na: <http://www.mgipu.hr/> (pristupljeno 25.11.2018.)
33. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, *Odluka o odabiru područja za provedbu mehanizma integriranih teritorijalnih ulaganja*, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//Istaknute%20teme/Gradovi%20kao%20pokreta%C4%8Di%20gospodarskog%20razvoja//Odluka%20o%20odabiru%20podru%C4%8Dja%20za%20provedbu%20mehanizma%20integriranih%20teritorijalnih%20ulaganja..pdf> (pristupljeno 22.11.2018.)
34. Službeni list Europske unije, *Direktiva 2008/50/EZ Europskog parlamenta i vijeća o kvaliteti zraka i čišćem zraku za Europu*, 2008., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0050&from=ro> (pristupljeno 11.11.2018.)
35. URBACT program, dostupno na: <http://urbact.eu/vi%C5%A1e-o-urbact-u> (pristupljeno 15.11.2018.)
36. Vijeće EU, Direktiva 2011/95, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0095&from=hr> (pristupljeno 08.11.2018.)

Popis tablica, grafikona i slika

Popis tablica

Tablica 1. Veličina urbanih središta apliciranih za projekte iz "inicijative Urban I" prema broju stanovnika	6
Tablica 2. Pregled povučenih sredstava iz "Inicijative Urban I" po državama članicama u milijunima eura.....	7
Tablica 3. Veličina urbanih središta apliciranih za projekte iz "Inicijative Urban II" prema broju stanovnika	9
Tablica 4. Pregled povučenih sredstava iz "inicijative Urban II" po državama članicama u milijunima eura.....	9
Tablica 5. Teme i gradovi odabrani za case study slučajeve između 2007.-2013. godine.....	11
Tablica 6. Životni ciklus projekta Inicijative Urban	21
Tablica 7. Salus Space projekt u brojkama	28
Tablica 8. Raspored Salus Space projekta	29
Tablica 9. APPLAUSE projekt u brojkama	34
Tablica 10. Raspored APPLAUSE projekta	35
Tablica 11. Gradovi prema veličini stanovnika koji su ostvarili projekte iz Inicijative Urban.....	51
Tablica 12. Gradovi sa projektima iz prvog poziva za Inicijativu Urban.....	53
Tablica 13. Gradovi sa projektima iz drugog poziva za Inicijativu Urban.....	54
Tablica 14. Gradovi sa projektima iz trećeg poziva za Inicijativu Urban.....	55
Tablica 15. Primjeri hrvatskih gradova iz programa URBACT III.....	59
Tablica 16. Odobrena sredstva hrvatskim gradovima iz EFRR-a.....	62
Tablica 17. Iznos indikativnih alokacija za ITU mehanizam po gradovima	71
Tablica 18. Strateški projekti za urbano područje Pula	75

Popis grafikona

Grafikon 1. Broj odobrenih projekata prema temama - Prvi poziv	26
Grafikon 2. Broj odobrenih projekata prema temama - Drugi poziv	32
Grafikon 3. Broj odobrenih projekata prema temama - Treći poziv.....	41
Grafikon 4. Broj dostavljenih projekata prema državama članicama za Inicijativu Urban.....	47
Grafikon 5. Iskoristivost Inicijative Urban po državama članicama u tri poziva na projekte.....	49
Grafikon 6. Veličina urbanih središta apliciranih za projekte Inicijative Urban prema broju stanovnika	50
Grafikon 7. Vrijednosti projekata iz Inicijative Urban (u milijunima eura).....	52
Grafikon 8. EU-plaćanja za URBACT III program između 2015. i 2018. godine	63

Popis slika

Slika 1. Kartografski prikaz urbanog područja Pula.....	74
--	----

Sažetak

Urbanizacija je proces porasta gradova, a on je aktualnost suvremene EU budući da 360 milijuna ljudi na tom području živi u gradovima, prigradskim naseljima ili predgrađima, ovisno o definiciji. To je 72% ukupnog stanovništva EU.

Zbog toga su Komisija EU i ostale Institucije zadužene za regionalni razvoj potakle Urbanu agendu za EU u kojima je definirano 12 tematskih cjelina u koje se želi ulagati kako bi se kvantitativno smanjili izazovi sa kojima se susreću urbane sredine. Urbani razvoj na području EU financira se putem ESIF fondova.

Programi kroz koje gradovi i urbane sredine iskorištavaju sredstva EU za održivi urbani razvoj jesu: Inicijativa Urban, URBACT, ITU mehanizmi i Lokalni razvoj pod vodstvom lokalne zajednice.

U radu je dat pregled korištenja sredstava do 2018. godine po svakom od analiziranih programa.

Ključne riječi: održivi urbani razvoj, urbanizacija, Inicijativa Urban, URBACT, ITU mehanizam

Summary

Urbanization is a process of growth within a city and it's the actuality of contemporary EU. A total of 360 million people which stands for 72% of its population, resides in cities or suburbs.

For this reason, the EU Commission and other Regional Development Institutions have spurred the Urban Agenda for the EU, with 12 Priority Themes to be invested in to quantitatively reduce the challenges urban environments are facing. Urban development in the EU is funded through ESIF funds.

The main programmes through which cities and urban areas use the EU funds for sustainable urban development are: Urban Innovative Actions, URBACT, Integrated Territorial Investments and Local Development; under governance of the local community.

This paper gives an overview of the use of funds by 2018 for each of the analyzed programmes.

Keywords: sustainable urban development, urbanization, Urban Innovative Actions, URBACT, Integrated Territorial Investments.